

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

**„STARATELJSTVO I SMJEŠTAJ MALOLJETNIH OSOBA
KOJE SU STRANI DRŽAVLJANI NA PODRUČJU GRADA
BIHAĆA (2018. – 2021. GODINA)“**

- magistarski rad -

Kandidat:

Lejla Hafizović

Broj indeksa: 190 SW/II

Mentor:

Prof. dr. Borjana Miković

Sarajevo, decembar 2023. godine

(2023.) Hafizovi „STARATELJSTVO I SMJEŠTAJ MAJOLIJETNIH OSOBA KOJE SU STRANI
DRŽAVLJANI NA PODRUJU GRADA BIHAĆA (2018. – 2021. GODINA)“
Lejla

ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

**„STARATELJSTVO I SMJEŠTAJ MALOLJETNIH OSOBA
KOJE SU STRANI DRŽAVLJANI NA PODRUČJU GRADA
BIHAĆA (2018. – 2021. GODINA)“**

- magistarski rad -

Kandidat:

Lejla Hafizović

Broj indeksa: 190 SW/II

Mentor:

Prof. dr. Borjana Miković

Sarajevo, decembar 2023. godine

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
Popis skra enica	3
Popis slika, tabela i grafikona	4
Popis slika	4
Popis tabela	4
Popis grafikona.....	5
Uvod	6
Prvi dio	7
Metodološki okvir rada	7
Metodološki okvir rada	8
1. Problem istraživanja.....	8
2. Predmet istraživanja.....	8
2.1. Kategorijalno – pojmovni sistem	9
3. Ciljevi istraživanja	10
3.1. Nau ni cilj istraživanja.....	11
3.2. Društveni cilj	11
4. Sistem hipoteza	11
4.1. Generalna hipoteza.....	11
4.2. Posebne hipoteze	11
5. Metode istraživanja	12
6. Vremensko i prostorno odre enje predmeta istraživanja.....	12
Drugi dio	13
Migracije i migranti s posebnim osvrtom na djecu i maloljetnike bez pratnje	13
Migracije i migranti s posebnim osvrtom na djecu i maloljetnike bez pratnje	14
7. Migracije maloljetnih stranih državljana bez pratnje: uzroci, posljedice i politika zaštite	14
8. Migracije i zaštita maloljetnika bez pratnje u BiH	16
9. Pravni okvir zaštite maloljetnika bez pratnje.....	20
Tre i dio	27
Zaštita i zbrinjavanje maloljetnika koji su strani državljeni na podru ju grada Biha a.....	27
10. Zaštita i zbrinjavanje maloljetnika koji su strani državljeni na podru ju grada Biha a	28
11. Formiranje/otvaranje Privremenih prihvatnih centara na podru ju grada Biha a	31
11.1. Privredni prihvatni centar Bira	33

11.2. Privremeni prihvatni centar Bori i	41
11.3. Kamp Vu jak	47
11.4. Privremeni prihvatni centar Lipa	49
etvrti dio.....	52
Rezultati istraživanja	52
Rezultati istraživanja	53
a) Sociodemografski podaci o ispitanicima	54
b) Stavovi ispitanika.....	56
c) Statistički pokazatelji o pruženim uslugama i vrstama izrečenih mjera maloljetnicima bez pratičnje na području grada Bihača (2019 – 2021)	63
Zaključna razmatranja	67
Bibliografija	69
a) Knjige, lunci	69
b) Doma i zakonski i podzakonski akti	70
c) Međunarodni dokumenti	72
IZJAVA O AUTENTICI NOSTI RADA	73
Potpis ujem:	73

Popis skra enica

USK – Unsko – sanski kanton
JU – Javna ustanova
CSR – Centar za socijalni rad
EU – Europska unija
IOM – Meunarodna organizacija za migracije
DRC – Dansko vijeće za izbjeglice
UN – Ujedinjene nacije
SOP – Standardne operativne procedure
PZ FBiH – Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine
RZN – Rodno zasnovano nasilje
PPC – Privremeno prihvatanje centar
ZOA – Zakon o azilu BiH
ZOS – Zakon o strancima BiH
GP – granična policija

Popis slika, tabela i grafikona**Popis slika**

Slika 1. Dom penzionera.....	29
Slika 2. Privremeni prihvatni centar Bira	33
Slika 3. F zona (zona za maloljetnike).....	35
Slika 4. Razrušeni a ki dom Bori i.....	42
Slika 5. Podjela hrane i higijenskih potrepština u a kom domu Bori i	43
Slika 6. Letak PPC Bori i	44
Slika 7. Kamp Vu jak	48
Slika 8. Privremeni prihvatni centar Lipa	49
Slika 9. Požar u PPC Lipa.....	50

Popis tabela

Tabela 1. Zakonivezani za migracije doneseni na nivou BiH.	23
Tabela 2. Podzakonski akti doneseni u skladu ZOS i ZOA.....	24
Tabela 3. Podzakonski akti koje je donijelo Ministarstvo civilnih poslova	25
Tabela 4. Podzakonski akti koje je donijelo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH..	26
Tabela 5. Stav ispitanika o maloljetnicima bez pratnje	5511
Tabela 6. Stav ispitanika o problemima i izazovima u radu sa maloljetnicima.....	56
Tabela 7. Stav ispitanika na reagovanje ustanova/institucija.....	58
Tabela 8. Stav ispitanika o me usektorskoj saradnji ustanova.....	59
Tabela 9. Prijedlog promjena u radu sa maloljetnicima bez pratnje	61
Tabela 10. Vrste i broj usluga Save the Children-a (2019-2021)	62
Tabela 11. Krivi na djela po injena od strane maloljetnika bez pratnje u odnosu na spolnu strukturu po inioca (2019-2021).....	63
Tabela 12. Izre ene mjere prema maloljetnicima bez pratnje od strane Službe za poslove sa strancima u odnosu na spol (2019-2021)	63
Tabela 13. Broj maloljetnika bez pratnje koji su podnijeli zahtjev za azil u odnosu na zemlju porijekla i spol (2019-2021).....	65

Popis grafikona

Grafikon 1. Broj migranata koji su ušli na teritorij BiH u odnosu na zemlje porijekla.....	17
Grafikon 2. Struktura maloljetnika bez pratnje relociranih u EMMAUS u odnosu na zemlju iz koje dolaze	30
Grafikon 3. Struktura maloljetnika bez pratnje u odnosu na zemlju dolaska i spol u PPC Sedra (2018).....	31
Grafikon 4. Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bira u odnosu na državu i spol (2018)	37
Grafikon 5. Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bira u odnosu na državu i spol (2019)	40
Grafikon 6. Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bira u odnosu na državu i spol (2020)	41
Grafikon 7. Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bori i u odnosu na državu i spol (2019)	45
Grafikon 8. Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bira u odnosu na državu i spol (2021)	46
Grafikon 9. Struktura ispitanika u odnosu na spol.....	53
Grafikon 10. Struktura ispitanika u odnosu na niovu obrazovanost.....	53
Grafikon 11. Struktura ispitanika u odnosu na bra ni status	54
Grafikon 12. Broj maloljetnika bez pratnje koji su stavljeni pod starateljstvo u odnosu na državu porijekla i spolnu strukturu (2018-2021)	64

Uvod

Broj meunarodnih migracija znatno je povećan posljednjih godina, i postao je istinski globalni fenomen. Više od 200 miliona ljudi živi izvan svoje zemlje, među njima i veliki broj djece koja su na različite načine zahvaćena migracijama.

Od početka 2018. godine, Bosna i Hercegovina je doživjela drastičan porast broja migranata i izbjeglica koji ulaze u zemlju. Prilivom migranata i izbjeglica nadležne institucije su se suočile sa izazovom u pogledu ljudskih i finansijskih resursa.

Djeca izbjeglice i maloljetnici bez pravnog odraslih su posebno ranjiva kategorija, podložna iskorištavanju i zlostavljanju, s najvećim rizikom da postanu žrtve trgovine, uključujući i trgovinu u svrhu seksualnog iskorištavanja, suočavajući se djevojčice. Stoga je jako važno da se sva djeca bez pravnog prvenstveno moraju tretirati kao djeca, pa tek onda treba razmatrati njihov migracijski status, odnosno njihov migracijski status treba biti sekundarno pitanje.

Dokument meunarodne organizacije Save the Children „Konkretni koraci za zaštitu djece u pokretu u Evropi“ prepoznaje da se prema ovoj djeci često ne odnosi kao prema djeci i da ih se ne tretira kao da su prije svega djeca, naročito u situacijama migriranja, kao i kada se utvrdi da ova djeca imaju potrebu za zaštitom oni ni tada nemaju jednak pristup postojećim uslugama. Prepoznavajući povećanje broja djece koja prelaze državne granice, a kojima su potrebne mjerne zaštite u ovom dokumentu se ističe potreba za preciziranjem uloga i nadležnosti organa na državnom nivou, te je imperativ osiguranje adekvatne zaštite djece bez pravnog dodjeljivanjem staratelja koji će osigurati i zaštiti najbolji interes djeteta. Ovaj problem u domenu poštivanja ljudskih prava vezano je za maloljetnike bez pravnog učenja trgovinu ljudima, eksploraciju, deportaciju i repatrijaciju protiv njihovih najboljih interesa.

Prvi dio

Metodološki okvir rada

Metodološki okvir rada

1. Problem istraživanja

Većina literature o migraciji usredotočena je na odrasle i rijetko se govori o migracijama iz perspektive maloljetnika bez pratnje, fenomena koji je sve više prisutan zbog migracija koje su posebno izražene u zadnjih par godina na Balkanskoj ruti. S tim u vezi, puno se više nego dosad pažnje mora posvetiti procjeni i reagiranju na ranjivost ove skupine, njihovu izloženost rizicama da postanu žrtve nasilja, iskorištavanja, seksualnog zlostavljanja, eksploracije i trgovine ljudima. Opterećeni procesom preživljavanja djeca i maloljetnici bez pratnje primorani su da se snalaze u različitim situacijama i da se izbore sa mnogobrojnim problemima na svome putu.

Na tragu navedenog problema istraživanja u ovom radu je zaštita maloljetnih stranih državljanima bez pratnje u procesu migracije, koja se može sagledati sa dva aspekta. Prvi aspekt se odnosi na definisanje samog pojma i analizu međunarodnopravnog okvira, kao i nacionalnog zakonodavstva. Drugi aspekt se odnosi na sagledavanje stavova vezano za postupke stručnjaka koji su radili/e sa maloljetnim stranim državljanima bez pratnje u privremenim prihvratnim centrima.

2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu je primjena starateljstva nad maloljetnim stranim državljanima bez pratnje, te njihova zaštita i smještaj u odgovarajuće ustanove na području grada Bihaća.

Budući da je starateljstvo regulisano odredbama PZ FBiH, gdje je za poslove starateljstva određen centar za socijalni rad, kao predmet istraživanja će obuhvatiti način ostvarivanja starateljstva, posebno imenovanje staratelja, ali i probleme koji su dominirali za vrijeme primjene i trajanja starateljstva.

Tako je, predmet istraživanja će obuhvatiti funkcionisanje ustanove starateljstva u novonastaloj situaciji, s obzirom da se niko od uključenih aktera ranije nije susreo sa navedenom krizom. S tim u vezi, ustanove uključene u rad sa maloljetnim stranim državljanima, obzirom da niko od njih nije mogao predvidjeti krizu i rutu migranata, nisu planirale finansijska sredstva za rad sa istima što je stvaralo dodatne teškoće. U skladu s tim

istraživanje e obuhvatiti i me usobnu saradnju JU Centar za socijalni rad Biha sa drugim ustanovama.

2.1. Kategorijalno – pojmovni sistem

Migracije - se razumijevaju kao raseljavanje ljudi iz jedne regije u drugu, pokušavaju i prona i bolje uvjete za život. Jedinstvena, me unarodno prihva ena definicija migracija, do danas nije usvojena, uprkos nastojanjima me unarodnih organizacija aktivnih u polju migracija. (Rizvo, 2020). Prema rje niku socijalnog rada migracija je kretanje ljudi iz jedne zemlje u drugu. Može se odvijati na dobrovoljan i zakonit na in ili prisilno bez pristanka osoba. (Vidanovi , 2006).

Migrant - je svaka osoba koja se kre e ili je prešla me unarodnu granicu, ili napušta svoje uobi ajeno mjesto stanovanja unutar svoje države, bez obzira na pravni status osobe, je li kretanje dobrovoljno ili prisilno, uzroke pokreta, ili duljinu boravka. (IOM, Rje nik pojmove o migracijama 2011).

Izbjeglice - su osobe koje su izvan svoje zemlje porijekla zbog straha od progona, konflikta, op eg nasilja ili drugih okolnosti koje su ozbiljno narušile javni red i, kao rezultat toga, zahtijevaju me unarodnu zaštitu (Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine). Prema odredbama Zakona o azilu BiH (ZOA) izbjeglica je stranac ili lice bez državljanstva kojem je Ministarstvo sigurnosti BiH priznalo izbjegli ki statusu skladu s Konvencijom o statusu izbjeglica iz 1951.godine i Protokolom o statusu izbjeglica iz 1967. godine i ovim zakonom (lan 2.). Izbjeglice su posebno definirane i zašti ene u me unarodnom pravu. Izbjeglice su ljudi koje se nalaze izvan svoje zemlje porijekla zbog straha od progona, sukoba, nasilja ili drugih okolnosti koje ozbiljno narušavaju javni poredak i koje, kao rezultat toga, zahtijevaju me unarodnu zaštitu. Uskra ivanje azilaza te ljudi može imati potencijalno smrtonosne posljedice.

Stranac – prema odredbama ZOS i ZOA je osoba koja nije državljanin BiH (lan 6. i lan 2.).

Azil - Obuhvata izbjegli ki status i status supsidiarne zaštite, u skladu s odredbama ZOA (lan 2.).

Tražitelj azila - je stranac koji podnese zahtjev za azil okojem nije donesena izvršna odluka u skladu s ZOA. (lan 2). Tražioci azila su osobe koje traže zaštitu kao izbjeglice koji ekaju da vlada odlu i o njihovim zahtjevima. U BiH za strance koji traže me unarodnu zaštitu su odgovorna nadležna tijela (Ministarstvo sigurnosti BiH – Sektorza azil) te im je na

raspolaganju primarna zdravstvena zaštita, pristup osnovnom i srednjem obrazovanju, besplatnoj pravnoj pomoći i psihosocijalnoj pomoći – uz podršku UNHCR-a. Te osobe imaju pravo ostati u državi, osim ako se njihov zahtjev za azilom ne odbije. Svako ima pravo tražiti azil u drugoj zemlji. Ljudi koji ne ispunjavaju uvjete za izbjeglički status ili tzv. subsidijarnu zaštitu mogu biti deportirani. (IOM i UNHCR, Izvještavanje o migracijama, 2021).

Potvrda o iskazanoj namjeri – je dokument koji se izdaje strancu koji iskaže namjeru za podnošenje zahtjeva za azil, kojom se određuje smjer kretanja i rok potreban za dolazak u Ministarstvo sigurnosti BiH radi licnog podnošenja zahtjeva za azil. Potvrda sadrži podatke o osobi koja je iskazala namjeru i članovima porodice u pratnji. Smatra se pravom na ostanak u BiH za vrijeme njenog trajanja. Rok valjanosti potvrde o iskazanoj namjeri nemože biti duži od osam dana, s tim što u slučaju velikog broja istovremeno iskazanih namjera za podnošenje zahtjeva za azil, rok trajanja ne može biti duži od 14 dana. (ZOA, l. 32).

Maloljetnik bez pratnje – prema odredbama ZOS i ZOA je stranac mlađi od 18 godina koji dođe na teritorij BiH bez pratnje osobe starije od 18 godina koja je za maloljetnika odgovorna po zakonu ili punomoći sve dok se ne stavi pod zaštitu takve osobe, kao i maloljetnik koji je ostavljen bez pratnje nakon ulaska u BiH (l. 6. i l. 2.).

Dijete – je prema UN Konvenciji o pravima djeteta svako ljudsko biće mlađe od osamnaest godina, osim ako se prema domaćem zakonodavstvu punoljetnost ne stječe ranije (član 1.). U istom kontekstu Krivični zakon FBiH definiše dijete kao osobu koja nije navršila osamnaest godina života, dok je po istom zakonu maloljetnik osoba koja nije navršila osamnaest godina života (član 2).

Starateljstvo – prema Porodičnom zakonu FBiH je oblik zaštite maloljetnih osoba bez roditeljskog staranja i punoljetnih osoba koje nisu sposobne, ili koje nisu u mogućnosti starati se o sebi, svojim pravima, interesima i obavezama. Svrha starateljstva je zamjena roditeljskog staranja, odnosno zaštita osobnosti i interesa punoljetnih štremenika, narođeno ito njihovim liječenjem i osposobljavanjem za samostalan život i rad. (l. 160. i 161.).

3. Ciljevi istraživanja

U okviru određivanja ciljeva istraživanja razlikujemo dvije vrste (grupe) ciljeva: naučne i društvene. Svako istraživanje ima opći cilj sticanje naučnog saznanja određenog obima i nivoa, a istovremeno, po općem konceptu i ideologiji nauke, svaka naučna djelatnost treba da bude usmjerena na dobrobit ljudi. To je osnov za razlikovanje naučnih i društvenih ciljeva i za njihovo posebno iskazivanje u ovom dijelu projekta.

3.1.Nau ni cilj istraživanja

Cilj rada je, pored nau ne deskripcije, i objašnjenje fenomena zaštite i obuhvata starateljstvo maloljetnih stranih državljana bez pravnje u migracijskim krizama, analiza i sagledavanje kršenja njihovih osnovnih prava, ali i utvrivanje različitih faktora rizika koji kod nekih imaju dugotrajne posljedice. To se posebno odnosi na one izložene rizicima da postanu žrtve nasilja, fizičkog ili seksualnog zlostavljanja, eksploracije i trgovine ljudima. Pored navedenog nau ni cilj istraživanja je da se analizom stavova i iskustva razlikuju profil stručnjaka, posebno socijalnog rada, dove do saznanja o statusu i najčešćim problemima maloljetnika bez pravnje.

3.2.Društveni cilj

Sam problem istraživanja ukazuje na stručnjenicu da je i sam njegov karakter društveni, tako da ono može dati skromni doprinos u poboljšanju djelovanja institucija i aktivnostima stručnjaka koji rade sa maloljetnicima bez pravnje. Takođe, budući da je provedeno istraživanje rezultirati će određenim pokazateljima za nadati se da će oni poslužiti boljoj edukaciji i upoznavanju o fenomenu maloljetnika bez pravnje posebno različitim institucijama, ali i stručnjaka koji su profesionalno angažirani na njihovom zbrinjavanju.

4. Sistem hipoteza

4.1. Generalna hipoteza

S obzirom na veliki broj djece i maloljetnih stranih državljana (migranata) bez pravnje JU Centar za socijalni rad Bihać je na zadovoljavajući i način sukladno zakonskim postupcima odgovorio na njihove potrebe i zaštitu, posebno u dijelu primjene starateljske zaštite.

4.2. Posebne hipoteze

Posebne hipoteze su:

- Prilikom velikog broja migranata i izbjeglica, posebno djece i maloljetnika bez pravnje, nadležne institucije suočile su se sa velikim izazovom u pogledu ljudskih i finansijskih resursa.

- Aktuelno zakonodavstvo iz oblasti zaštite navedenih skupina ne primjenjuje se u svim područjima BiH na odgovarajući način posebno prema maloljetnim stranim državljanima bez pratnje.
- Budući da su djeca i maloljetnici stavljeni pod starateljstvo, odnosno da im se imenuje staratelj, CSR učestvuju u svim postupcima pred nadležnim institucijama kao zakonski zastupnici maloljetnih stranih državljanina bez pratnje.
- Sve podatke o maloljetnim stranim državljanima bez pratnje prikupljaju Služba za poslove sa strancima, centri za socijalni rad i policija.

5. Metode istraživanja

U radu su kao najbitnije korištene sljedeće metode istraživanja: historijska metoda, komparativna metoda, metoda analize sadržaja, metoda intervjuja i statistička metoda.

6. Vremensko i prostorno određenje predmeta istraživanja

Istraživanje vremenski odnosi na etverogodišnji vremenski period (januar 2018. godine – decembar 2021. godine.). Provedeno je na području grada Bihaća na uzorku od deset ispitanika profesionalaca koji su direktno radili sa maloljetnim stranim državljanima koji su smješteni u kampovima na području grada Bihaća.

Drugi dio

Migracije i migranti s posebnim osvrtom na djecu i maloljetnike bez pratnje

Migracije i migranti s posebnim osvrtom na djecu i maloljetnike bez pratnje

Mehani ko kretanje predstavlja prostornu pokretljivost stanovništva zbog promjene mjesta boravka, stanovanja, rada i školovanja. Za mehani ko kretanje stanovništva naj eš e se koristi pojam migracije.

Migracije nisu jednostavan in prelaska granica, nego su procesi koji traju duže ili kra e vrijeme i dugotrajno uti u na sve aspekte života ljudi uklju enih u migraciona kretanja ili zahva enih posljedicama takvih kretanja. ak i onaj dio stanovništva koji ne migrira, osje a posljedice kretanja ljudi unutar ili van njihovih zajednica i promjene koje su rezultat migracija.

7. Migracije maloljetnih stranih državljana bez pratnje: uzroci, posljedice i politika zaštite

Migracije se najjednostavnije odre uju kao raseljavanje ljudi iz jedne regije u drugu, s ciljem pokušaja pronašlaska boljih uvjeta za život. Jedinstvena, me unarodno prihva ena definicija migracija, do danas nije usvojena, uprkos nastojanjima razli itih me unarodnih organizacija aktivnih u polju migracija. Uzroci migracija mogu biti:

- a) prirodni – epidemije, vremenske nepogode, katastrofe,
- b) društveni – ratovi, politi ka nestabilnost, vjerska netrepeljivost,
- c) ekonomski – glad, siromaštvo, težnja za boljim uslovima života.

„Globalizacija je potaknula nove izvore migranata i otvorila nove putanje migracija“ (Castles i Davidson, 2000).

Prema podacima UNICEF-a, u svijetu je 50 miliona djece i maloljetnika u migraciji. Djeca i maloljetnici u migraciji su posebno ranjivi. Oni su izloženi rizicima da postanu žrtve nasilja, fizi kog ili seksualnog zlostavljanja, ekspolatacije i trgovine ljudima. Mnogi od njih nestanu ili su odvojeni od svojih porodica tokom migracijskog putovanja. Djeca i maloljetnici sve više migriraju u potrazi za boljim životom, sigurnoš u, poboljšanim životnim standardom, obrazovanjem i zaštitom od zlostavljanja. Sveukupno gledano, „djeca i maloljetnici koji se suo avaju s migracijom, moraju se nositi s mnogim ograni enjima njihovih prava, ali ve ina postoje ih migracijskih analiza skre e malo pažnje na problem djece i maloljetnika, a ve ina statisti kih podataka o migracijama ne razlikuje djecu koja migriraju sa porodicom i djecu koja migriraju samostalno“ (Save the Children, 2008.). Donedavno, o migraciji je raspravljanu uglavnom u smislu migracije odraslih muškaraca. „Žene i djeca se smatraju ovisnima o migraciji muškaraca. Jedina iznimka je rasprava koja se bazira na trgovinu djecom

i djecom izbjeglica, u kojima se djeca smatraju pasivnom, ranjivom i iskorištavanom. ak i tada, problemi se mogu pojaviti kada djeca putuju sama, ili se odvoje od svojih roditelja ili staratelja, a uskra uje se pažljivo razmatranje njihovih slu ajeva jednostavno zato što su djeca, pa je prepostavka da djeca ne mogu biti izbjeglice“ (Bhabha, 2007.).

Uprkos injenici da bi migracije djece i maloljetnika mogla dramati no rasti u narednim desetljeima kao posljedica globalnih trendova, djeca i maloljetnici u pokretu gotovo su nevidljiva mnogim politikama. „Zaštitne politike, zakoni provedbene službe još uvijek nedostaju u mnogim zemljama, a tamo gdje postoje ne štite djecu migrante. Štaviše, politike usmjerene na spre avanje ili suzbijanje migracije djece mogu imati neželjene negativne posljedice za djecu, stavljuju i ih u još ranjivije situacije i dodatno ograni avaju i njihove ve ograni ene mogu nosti.“ (Save the Children, 2008).

„Jasno je da su potrebni ve i napor i kako bi se osiguralo da zakoni i politike štite prava djece pogo enih migracijom pove anjem pristupa prednostima migracija i minimiziraju i njene negativne u inke.“ (International Migration and Human Rights, 2008.). Uprkos injenici da su me unarodni standardi ljudskih prava široko prihva eni, a UN Konvencija o pravima djeteta gotovo univerzalno ratificirana, djeca i maloljetnici bez pratnje su žrtve širokog raspona ograni enja njihovih gra anskih, politi kih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.

Izvještaji stru njaka UN-a koja govore o djeci i migracijama, usmjeravaju pažnju na postoje e zaštitne i politi ke praznine koja negativno uti u na napuštenu djecu, djecu u pokretu, razdvojenu djecu i djecu u zemljama doma inima.

Maloljetnici bez pratnje svoje djetinjstvo provode u putu, sami, mijenjaju i kontinente, države i gradove. Tokom svog neizvjesnog putovanja, snalaze se kako bi stvorili osnovne uslove za život i sa sobom nose samo ono neophodno. U ve ini slu ajeva maloljetnici bez pratnje nisu upoznati sa svojim pravima na ostvarenje zaštite koja im je neophodna i mogu nostima koje im se nude – poput sigurnog smještaja. Maloljetnici bez pratnje roditelja na svoj dugi put kre u sami, djetinjstvo ne provode u prostorima poput ve ine druge djece: u svojoj ku i, na igralištu, u komšiluku, u školi i u poznatom okruženju. Oni svoje djetinjstvo provode na putu koji ini niz novih i nepoznatih prostora, izloženi brojnim rizicima i teškim okolnostima da bi za sebe i svoje porodice obezbijedili bezbjednu i bolju budu nost. Istraživanja migracija uglavnom potvr uju prepostavku da više od ostalih migriraju ljudi u dobi od 15 do 35 godina života. Prema istraživanjima UNHCR-a broj maloljetnika bez pratnje koja nastoje u i na teritoriju Evropske unije u dramati nom je porastu i ona ine 11% migranata.

Zbog razlika u pristupu problemu maloljetnika bez pratnje u državama EU, države lanice su prihvatile jedinstvenu politiku i odgovarajuće mјere koje su našle uporište u:

- a) Lisabonskom ugovoru koji sadržava odredbe o zaštiti maloljetnika bez pratnje,
- b) Stockholmskom programu koji navodi da se prema djeci migrantima treba prvenstveno odnositi kao prema djeci.

Ta dva dokumenta prethodila su usvajanju Akcijskog plana EU o djeci bez pratnje koji propisuje zajednički pristup država lanica rješavanja fenomena i temelji se na:

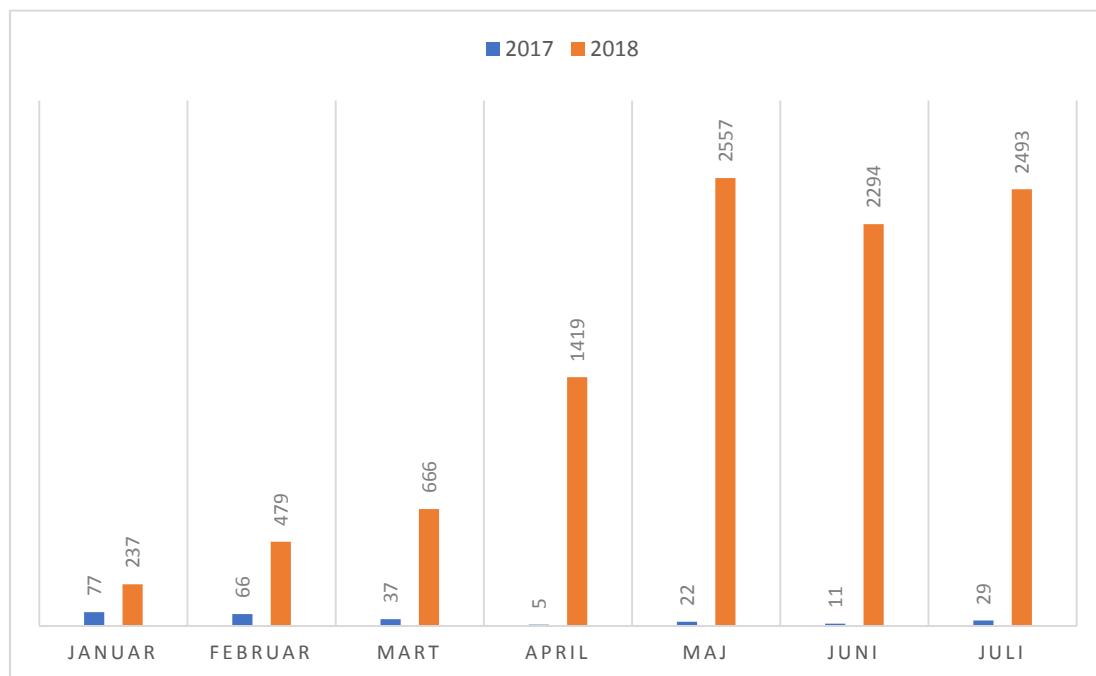
- a) Poštivanju prava djeteta u skladu s Konvencijom UN-a o pravima djeteta i Poveljom EU o temeljnim pravima,
- b) Solidarnosti i podjeli odgovornosti između država lanica i država porjekla i tranzita
- c) Pojanju saradnji s nevladinim i međunarodnim organizacijama.¹

8. Migracije i zaštita maloljetnika bez pratnje u BiH

Migrantska kriza je, pored ostalih zemalja u regionu, pogodila i BiH, u okviru koje, u velikoj mjeri Unsko-sanski kanton, narođito područje grada Bihaća. Od početka 2018. godine, BiH je doživjela drastičan porast broja migranata i izbjeglica koji ulaze u zemlju. Prilivom migranata i izbjeglica nadležne institucije su se suočile sa izazovom u pogledu ljudskih i finansijskih resursa. U prvoj polovini 2018. godine, BiH je svjedočila drastičnom porastu u broju migranata i izbjeglica koji su ušli na njen teritorij. Prema podacima Ministarstva sigurnosti u prvoj polovini 2018. godine taj broj je bio sljedeći: od 237 u januaru do 2.557 u maju i 2.493 evidentiranih migranata u julu. Ukupan broj evidentiranih dolazaka od 1. januara do 31. jula 2018. godine bio je 10.145 (u poređenju sa ukupno 218 evidentiranih dolazaka u 2017. godini), od kojih su 175 dječaka bez pratnje i dječaka odvojena od roditelja ili staratelja. U periodu od 1. januara do 31. oktobra 2018. godine Ministarstvo sigurnosti, Odjel za strance prijavilo je 16.144 poznatih dolazaka na teritoriju BiH, s tim da su 90% osoba koje dolaze u BiH izrazili namjeru da zatraže azil, dok je oko 6% njih registrovalo zahtjev za azil. Tokom 2019. godine, ukupno je 5.859 osoba otkriveno u pokušaju ilegalnog prelaska granice BiH. U toku 2020. godine, zabilježen je porast od 102,37% i iznosio je 11.857 osoba što je direktna posljedica masovnih migracionih kretanja u 2019. godini preko naše zemlje.

¹https://www.unhcr.org/hr/wp-content/uploads/sites/19/2018/11/unhcr_djecabezpratnje_hr_webpage.pdf
pristupljeno 4. aprila 2023. godine)

Grafikon br. 1: Broj migranata koji su ušli na teritorij BiH u odnosu na zemlje porijekla (2017-2018)

U 2015. godini došlo je do zna ajnog porasta migracija u Evropi i masovni mješoviti migracioni tokovi koji su se odvijali preko tzv. Zapadnobalkanske rute, od druge polovine 2015. godine do marta 2016. godine su zaobišli Bosnu i Hercegovinu. Me utim, veliki broj migranata koji je ostao u zemljama tranzita, prije svega Srbiji, ali i drugim zemljama na zapadnobalkanskoj ruti, kao i kontinuirani dolasci migranata u države na vanjskim granicama Evrope, uzrokovali su situaciju da migranti traže i mijenjaju rute kako bi došli do željenih zemalja destinacije. Kao rezultat navedenih migracionih kretanja, Bosna i Hercegovina se suoila s poja anim nezakonitom migracionim kretanjima u zadnjem kvartalu 2017. godine i tokom 2018., 2019. i 2020. godine. Tako er treba napomenuti da je tokom 2020. godine, GP BiH evidentirala 11.006 lica (uz napomenu da se u odre enom broju slu ajeva radi o istim licima koji vrše višestruke pokušaje ilegalnog prelaska granice) sprije enih u pokušaju ilegalnog prelaska na teritoriju BiH sa teritorije susjednih zemalja, na koju su se i vratili.

Prema podacima Ministarstva sigurnosti BiH tokom 2021. godine 15.740 migranata i tražitelja azila prošlo je u tranzitu kroz BiH. Broj otkrivenih nezakonitih prelazaka državne granice BiH u 2021. godini iznosio je 8.834 (5.763 ilegalna ulaska i 3.071 ilegalni izlazak iz BiH) i smanjen je za 25,50% u odnosu na 2020. godinu kada je iznosio 11.857 otkrivenih nezakonitih prelazaka granice.

Migranti u BiH i podregiji primarno dolaze iz Afganistana, Pakistana i Bangladeša, a klju ne pokreta ke sile za njihovo kretanje uklju uju sukobe, nesigurnost, ali i duboko ukorijenjene ekonomski probleme i nedostatak mogu nosti. Migranti i tražitelji azila koji putuju rutama preko Zapadnog Balkana, naro ito su ranjivi. U 2021. godini je me u migrantima koji su smješteni u pet privremenih prihvatnih centara u BiH 16 % bilo djece, uklju uju i 11 % djece u porodicama i 5% djece bez pratnje i djece razdvojene od porodica. Kada stignu do BiH, migranti i tražitelji azila ve su nekoliko mjeseci proveli na putu, a mnogi su boravili u drugim zemljama, poput Gr ke i Turske, na duže periode. Kako bi zakonito ostali u BiH, preko 90 posto migranata izražava svoju namjeru da traži azil. Me utim, po isteku dvosedmi nog roka potvrde koju im izda Služba za poslove sa strancima, samo 4% podnosi zahtjev Sektoru za azil pri Ministarstvu sigurnosti. Poja ane grani ne kontrole i ograni enja kretanja vezana za pandemiju COVID-19 otežala su nastavak kretanja dalje i dovela do pove anja prosje nog trajanja boravka migranata u BiH, pri emu u anketi koju je proveo IOM, 40 posto anketiranih migranata izjavilo da su u BiH proveli ve više od šest mjeseci.

Na svom putovanju migranti su esto izloženi nasilju, ucjeni i eksploraciji. Europol je 2020. godine zabilježio porast aktivnosti kriju arenja migranata na Zapadnom Balkanu, a kriminalne mreže su sve više pribjegavale izrabiljiva kim mjerama da izbjegnu kontrole.

Poja an priliv tražitelja azila i migranata je zahtjevao odgovor svih institucija u BiH, te je Vije e ministara BiH na 142. sjednici u maju 2018.godine, donijelo zaklju ak kojim se u funkciju treba da stave svi raspoloživi kapaciteti institucija u BiH s ciljem prihvatanja, smještaja izbrinjavanja migranata, a u skladu sa zakonima BiH ime unarodnim konvencijama.

Prema odredbama ZOS „Maloljetnik bez pratnje je stranac mla i od 18 godina koji do e na teritorij BiH bez pratnje osobe starije od 18 godina koja je za maloljetnika odgovorna po zakonu ili punomo i sve dok se ne stavi pod zaštitu takve osobe, kao i maloljetnik koji je ostavljen bez pratnje nakon ulaska u BiH.“ (lan 6.)

Centri za socijalni rad imaju klju nu ulogu u pružanja pomo i migrantima, izbjeglicama, azilantima i posebno djeci bez pratnje ili djeci odvojenoj od roditelja ili staratelja, budu i da su nadležni za pružanje porodi no-pravne zaštite, dje ije zaštite, socijalne zaštite i zaštite porodice od nasilja i maloljetni ke delikvencije, kao što je ure eno odgovaraju im zakonima. Nadležna tijela u BiH dužna su se odnositi prema maloljetnim strancima s posebnom pozornoš u i uvažavanjem i postupati s njima u skladu s odredbama UN KPD i pravnim propisima u BiH koji se odnose na brigu i zaštitu maloljetnih osoba. U

ovom kontekstu, Zakon o strancima normira: „Maloljetnog stranca koji je nezakonito ušao u BiH i koji nije u pravnji roditelja ili zakonskog zastupnika, odnosno punomo nika ili je ostao bez pravnje tih lica po ulasku u BiH, a kojega Služba ne može odmah vratiti u zemlju iz koje je došao niti ga predati predstavnicima zemlje iji je državljanin, Služba privremeno smješta u odjel ustanove specijalizovan za maloljetnike, o emu obavještava nadležni centar za socijalni rad koji, u skladu sa zakonom, odmah imenuje privremenog staratelja. Maloljetnici stranci bez pravnje zadržavaju se u imigracijskom centru iznimno, samo kao posljednja mjera i na najkra e mogu e vrijeme. Maloljetni stranac ne smije biti vra en u zemlju uobi ajenog mjesta boravka ili u zemlju koja ga je spremna prihvati dok se ne obezbjedi prihvat od roditelja ili zakonskog zastupnika odnosno punomo nika ili predstavnika nadležnog organa u zemlji povratka. Maloljetnik bez pravnje ni pod kojim uslovima ne smije biti vra en na na in kojim bi se kršili Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i ovaj Zakon“ (1. 123. st. 3. i 4).

Na tragu navedenog su i odredbe ZOA kojima je normirano: „Maloljetniku bez pravnje i poslovno nesposobnom strancu, koji je iskazao namjeru za podnošenje zahtjeva za azil ili je podnio zahtjev za azil, odredit e se staratelj pod istim uslovima kao državljanima BiH. Zahtjev za postavljanje staratelja nadležnom centru za socijalni rad podnosi Ministarstvo“ (1. 12. st.1).

Prema odredbama ZOA: „Maloljetnik bez pravnje odmah se obavještava o imenovanju staratelja. Staratelj svoje dužnosti obavlja u skladu s principom najboljeg interesa djeteta“ (1. 12. st. 3).

U slu aju sumnje u starosnu dob maloljetnika bez pravnje,prema odredbama ZOA, mogu se, uz njegovu saglasnost, primijeniti odgovaraju e zdravstvene metode i pregledi s ciljem utvr ivanja njegove dobi.“ Ako i nakon primjene ovih metoda „postoji sumnja u dob maloljetnika, Ministarstvo postupa kao s maloljetnikom dok se ne utvrdi da se radi o punoljetnom licu“ (1. 12. st. 5. i 6).

Stoga je, polaze i od navedenog, odnosno sukladno odredbama 1. 199 i 1. 186. PZ FBiH te lana 123. stav 4. ZOS BiH, centar za socijalni rad kao organ starateljstva dužan maloljetnom stranom državljaninu bez pravnje imenovati staratelja koji e ga zastupati i štiti njegova prava i interes.

9. Pravni okvir zaštite maloljetnika bez pratnje

Meunarodne konvencije name u obavezu primjerene zaštite i preventivnih mjera u odnosu na djecu migrante. Pojedini mehanizmi zaštite uređeni su sekundarnim pravom Evropske unije, u mjerodavnim uredbama i direktivama maloljetnici bez pratnje imaju poseban tretman u odnosu na pravila o ulasku i boravku u zemlju, smještaju, spajanju sa porodicom, određivanju države odgovorne za odlučivanje o zahtjevu za meunarodnom zaštitom, zadržavanje i protjerivanje, te u pitanjima pristupa pravosuđu.

Prema Evropskoj konvenciji o ostvarivanju dječijih prava (1996) pravo djece je da budu obaviještena i da izražavaju svoje mišljenje u postupku, kao i pravo da zahtijevaju imenovanje posebnog staratelja.

Svrha Konvencije Vijeće Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (2007) je sprijećiti i suzbiti seksualno iskorištavanje i zloupotrebu djece, zaštiti prava djece predavajući seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, te unaprijediti nacionalnu i meunarodnu saradnju protiv seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece.

BiH kao članica Ujedinjenih naroda i članica Vijeće Europe pristupila je i ratificirala veliki broj meunarodnih konvencija/povelja i drugih dokumenata koji su od važnosti za pravno uređenje države u oblasti ljudskih prava i osnovnih sloboda, prava djeteta, statusu i pravima izbjeglica i tražitelja azila. Ratificiranjem meunarodnih konvencija iz gore navedenih oblasti Bosna i Hercegovina je jasno izrazila svoju opredjeljenost da aktivno učestvuje u oblasti zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, prava djeteta, zaštite izbjeglica u svim fazama postupka uključujući i osiguranje prava tražiteljima azila.

BiH je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njениh članica, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane.² Po njemu, BiH je obavezna sarađivati u oblastima viza, granične kontrole, azila i migracija, kako s državama članicama Evropske unije tako i sa zemljama regije. Šta to znači? BiH ima površinu od 51.209 kvadratnih kilometara i geografski je smještena u zapadnom dijelu jugoistočne Evrope, na raskrsnicama puteva između Istoka i Zapada. Hrvatska je 01.07.2013. godine pristupila članstvu EU, ime je Bosna i Hercegovina dobila granicu sa Evropskom unijom. Dužina državne granice Bosne i Hercegovine je 1.064 km, a poslove graničnih provjera Granične policije BiH izvršava na 83 graničnih prelaza. Od 2011. godine, prema podacima iz izveštaja Granične policije BiH, u strukturi državljanstva nezakonitih migranata evidentirani

²Pregovori su otvoreni u novembru 2005. godine, tehnički pregovori su okončani godinu dana kasnije, tačnije u decembru 2006. godine, a sporazum je stupio na snagu 01.06.2015. godine.

su državlјani Afganistana, Pakistana, Sirije, Palestine, Somalije i drugih zemalja Sjeverne Afrike i Bliskog Istoka koje su zahvate ne ratnim sukobima, me u kojima je bio velik broj djece i maloljetnika bez pravnje.

Me unarodni ugovori preuzeti u pravni poredak Bosne i Hercegovine su Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine i Protokol o statusu izbjeglica iz 1967. godine. Nadalje, Aneks i Ustava Bosne i Hercegovine sadrži me unarodne dokumente koji su sastavni dio Ustava BiH.

Me u najvažnije me unarodne dokumente koje je BiH potpisala mogu se ubrojati:

- Op a deklaracija o ljudskim pravima (1948), koja posebno isti e da „materinstvu i djetinjstvu pripada posebna zaštita i pomo“ (1. 25. stav 2.),
- Drugi najvažniji dokument o pravima djeteta je KPD (1989) u kojoj normirano da „u svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne zaštite, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela mora se prvenstveno voditi ra una o interesima djeteta.“(lan 3.) Istim dokumentom je propisano i da „dijete kojemu je privremeno ili trajno uskra ena porodi na sredina ili koje zbog svoje dobrobiti ne smije u njoj ostati, ima pravo na posebnu zaštitu i pomo države,“ kao i da e „ države stranke e u skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom takvom djetetu osigurati zamjensku zaštitu.“ (lan 20. stav 1. i 2.). Nadalje „države stranke poštivat e i osigurati svakom djetetu na svom podruju prava navedena u ovoj Konvenciji bez ikakve diskriminacije prema djetetu, njegovim roditeljima ili zakonskim starateljima glede njihove rase, boje kože, ... ili kakve druge okolnosti.“ (lan 2. stav 1.) S tim u vezi, u kampovima na podruju Biha a nije zabilježen ni jedan sluaj diskriminacije maloljetnika bez pravnje po bilo kojem osnovu.³ KPD propisuje obaveznu upisu djeteta u mati ne knjige, te štiti pravo djeteta na državljanstvo i roditeljsku zaštitu, te štiti pravo djeteta na identitet, uklju uju i nacionalnost, ime i porodi ne odnose. (lan 7. i 8.) U skladu s tim CSR Biha je u saradnji sa Udruženjem „Vaša prava BiH“ izvršio upis djece migranata u mati nu knjigu ro enih i na osnovu izjave roditelja odredio li no ime djeci. Na taj na in su zašti ena prava i interesi djece iz migrantske populacije.⁴ Nadalje, KPD osigurava da razdvojena djeca održe kontakt s oba roditelja kada je to u njihovom najboljem interesu, te da e „države stranke osigurati djetetu koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje pravo na slobodno

³ Podaci uzeti iz izvještaja me unarodnih organizacija koji su dostavljeni CSR Biha

⁴Podaci uzeti iz izvještaja CSR Biha

izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, te ih uvažavati u skladu s dobi i zreloš u djeteta.“ (1. 9. i 1. 12. stav 1.). Prilikom uzimanja izjave maloljetnika bez pratnje staratelji i inspektorji Službe za poslove sa strancima su cijenili i mišljenje i stavove maloljetnika.⁵

- Uz KPD tu je i Fakultativni protokol o prodaji djece, dje ijoj prostituciji i dje ijoj pornografiji (2000),
- Konvencija o pravnom položaju izbjeglica (1951) i protokol o pravnom položaju izbjeglica (1967) jam i da nijedna država ugovornica ne e protjerati ili vratiti izbjeglicu na granicu teritorija gdje bi njezin život ili sloboda bili ugroženi zbog rasnih, vjerskih, nacionalnih razloga, kao i zbog pripadnosti odre enoj društvenoj grupi ili zbog politi kog mišljenja,
- Konvencija br. 182 Me unarodne organizacije rada o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dje ijeg rada (1999),
- Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (2000) s Protokolom za spre avanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom – Palermo protokol (2000) i Protokol o zabrani krijum arenja migranata (2000).

Svi gore navedeni dokumeti su izuzetno važni za maloljetne strane državljanje bez pratnje, jer im isti garantuju osnovna ljudska prava, da se prema njima postupa kao prema ostaloj djeci, jer u kona nici sva su djeca djeca. Na svome putu se suo avaju sa mnogim opasnostima koje kasnije definiraju njihov život. Suo avaju se sa traumama za koje treba vremena i mnogo rada da ih prebrode. Nalazili su se u raznim kriznim situacijama, a svi gore pobrojani dokumenti, ukoliko se budu primjenjivali, mogu sprije iti da ta djeca budu iskorištavana i zlostavljanja na razne na ine.

Nacionalni pravni okvir zaštite maloljetnika bez pratnje na prvom mjestu može se vezati za Ustav BiH, koji sa svojim odredbama isti e da institucije na državnom nivou imaju isklju ivu nadležnost za kreiranje politika useljavanja, izbjeglica i azila. (lan 3. stav 1. ta ka f.). Navedena ustavna odredba ujedno predstavlja osnovu za donošenje zakonskih propisa kojima se dodatno razra uju i ure uju pojedina pitanja iz oblasti migracija, azila i statusa izbjeglica. S tim u vezi prvi propis je donešen na nivou BiH je Zakon o imigraciji i azilu, s tim da je poseban napredak u ovoj oblasti ostvaren donošenjem Zakona o kretanju i boravku

⁵ Isto

stranaca i azilu. Njime je prvi put definisana odgovornost Ministarstva sigurnosti BiH u osiguranju posebne zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima, osnivanje specijalizovanih ustanova za prihvatanje stranaca, ali i pravna osnova za uspostavu adekvatne službe za provo enje politike useljavanja i azila, boravka i kretanja stranaca u BiH. Ministarstvo sigurnosti je, tako er kroz Strategiju u oblasti migracije i azila i njen Akcioni plan za period 2012. – 2015. godina, planiralo usvajanje dva zakona iz ove oblasti i to: Zakon o strancima koji je usvojen 2015. godine i Zakon o azilu koji je usvojen 2016. godine. Ovdje je bitno istaknuti da je Zakon o strancima usklađivan je s 10 direktiva i 11 uredbi Vijeće EU.

Tabela br. 1. Zakoni vezani za migracije doneseni na nivou BiH

OBLAST	NAZIV ZAKONA
Zaštite granice, ulaska i boravka stranaca na teritoriji BiH	Zakon o granici noj kontroli BiH (2014) Zakon o strancima s podzakonskim aktima (2015)
Azil na teritoriji BiH	Zakon o azilu s podzakonskim aktima (2016)
Nadležnosti i organizacija institucija koje se direktno bave provo enjem zakona u praksi	Zakon o upravi BiH (2017) Zakon o službi za poslove sa strancima (2008) Zakon o grani noj policiji BiH (2009) Zakon o državnoj agenciji za istrage i zaštitu (2012) Zakon o policijskim službenicima (2018) Zakon o državnoj službi u institucijama BiH (2017)
Drugeoblasti koje imaju značaj za sveobuhvatno uređenje migracija i azila	Zakon o upravnom postupku F BiH (2022) Zakon o upravnim sporovima BiH (2010) Zakon o jedinstvenom matičnom broju BiH (2015) Zakon o državljanstvu BiH (2016) Zakon o zaštiti ljudskih podataka BiH (2011) Zakon o zaštiti tajnih podataka BiH (2009) Zakon o putnim ispravama BiH (2013) Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju (2007)

Krivi ni zakon BiH (2021, 2023)

Na nivou BiH donesen je niz zakonskih i podzakonskih propisa koji izme u ostalog reguliraju oblast migracija. S aspekta djelovanja nadležnih institucija zna ajni su Zakon o grani noj kontroli i Zakon o grani noj policiji koji ure uju pitanje grani ne kontrole i prelazak državne granice, te me unarodnu grani nu policijsku saradnju, te Zakon o državnoj agenciji za istrage i zaštitu i Zakon o policijskim službenicima koji regulišu pitanja spre avanja, otkrivanja i gonjenja po inilaca krivi nih djela ime se garantuje sigurnost kako gra anima BiH, tako i strancima koji ulaze u BiH.

S aspekta prava i obaveza stranaca koji se na u na teritoriji BiH najzna ajniji su ZOA i ZOS sa relevantnim podzakonskim aktima koji propisuju uslove i postupak ulaska stranaca u BiH, uklju uju i boravak stranaca u BiH, udaljenje stranaca iz BiH, prihvat stranaca i stavljanje stranaca pod nadzor, kao i nadležnosti organa vlasti u primjeni ovog zakona, te druga pitanja u vezi sa boravkom stranaca u BiH.

Osim navedenih najzna ajnijih propisa u ovoj oblasti bitno je navesti i dodatne propise koji svojom primjenom uti u na prava i obaveze stranaca kao što su Zakon o upravnom postupku, Zakon o jedinstvenom mati nom broju, Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju, Krivi ni zakon i drugi gore navedeni, imaju i u vidu osnovna ljudska prava, te injenicu da migranti na teritoriji BiH svojim boravkom ostvaruju niz prava ija se primjena ostvaruje u upravnom postupku.

Tabela br. 2: Podzakonski akti doneseni u skladu sa ZOS (2015) i ZOA (2016)

Donosioc podzakonskih akata	Naziv podzakonskih akata
Ministarstvo sigurnosti BiH	Pravilnik o ulasku i boravku stranaca (2016, 2022) Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (2016) Pravilnik o pokri u troškova vra anja i stavljanja stranca pod nadzor (2009) Pravilnik o centralnoj bazi podataka o strancima (2017) Pravilnik o izgledu i sadržaju zahtjeva za izdavanje putne isprave za izbjeglice, putne

	isprave za osobe bez državljanstva i putnog lista za strance (2016)
	Pravilnik o sadržaju, načinu vođenja i korištenja službenih evidencijskih dokumenata o strancima (2016)
	Pravilnik o registriranju biometrijskih karakteristika stranaca (2016)
	Pravilnik o međunarodnoj zaštiti (azilu) u Bosni i Hercegovini (2009, 2010, 2013)

Ministarstvo sigurnosti BiH donijelo je podzakonske akte kako bi se olakšala primjena ZOA i ZOS, imajući u vidu da opći propis ne propisuje detaljne procedure. Navedenim pravilnicima propisuje se postupanje prilikom ulaska stranaca u BiH, izdavanje potvrde o identitetu, pitanja u vezi s prihvatom, oporavkom i povratkom stranaca žrtava trgovine ljudima, temeljni principi, uvjeti i način sticanja izbjeglih koga statusa i privremenog boravka, kao i druga pitanja značajna za ulazak, kretanje i boravak stranaca u BiH.

Tabela br. 3: Podzakonski akti koje je donijelo Ministarstvo civilnih poslova

Donosioč podzakonskih akata	Naziv podzakonskih akata
Ministarstvo civilnih poslova BiH	Pravilnik o načinu određivanja jedinstvenog matičnog broja stranim državljanima (2002, 2009) Pravilnik o putnom listu za strance (2016) Pravilnik o putnoj ispravi za osobu bez državljanstva (2016)

Tek nakon što ostvare prava predviđena Zakonom o strancima, na osnovu ovih akata strancima koji borave na teritoriji BiH, gore navedenim pravilnicima se propisuje način određivanja jedinstvenog matičnog broja, postupanja prilikom izdavanja putnog lista, te pitanja vezana za izdavanje putne isprave licu bez državljanstva.

Tabela br. 4: Podzakonski akti koje je donijelo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

Donosioc podzakonskih akata	Naziv podzakonskih akata
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	<p>Pravilnik o na inu ostvarivanja prava na obrazovanje osoba kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini (2017)</p> <p>Pravilnik o na inu ostvarivanja zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite osoba kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini (2017)</p> <p>Pravilnik o na inu ostvarivanja prava na rad osoba kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini (2017)</p> <p>Pravilnik o na inu ostvarivanja prava na socijalnu pomo osoba kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini (2017)</p> <p>Pravilnik o li nom stanju i upisu u mati ne knjige injenica ro enja, vjenanja i smrti lica kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini (2010)</p>

Osobe kojima je priznat status azila ili me unarodne zaštite uvode se u ostala prava u skladu sa gore navedenim podzakonskim aktima. Bitno je napomenuti da ustav BiH i Evropska konvencija o ljudskim pravima predviđaju pravo na zdravstveno osiguranje, obrazovanje, pravo na socijalnu pomo, što govori o značaju gore navedenih provedbenih akata za ostvarivanje osnovnih prava ovih osoba.

Treći dio

Zaštita i zbrinjavanje maloljetnika koji su strani državljanini na području grada Bihaća

10. Zaštita i zbrinjavanje maloljetnika koji su strani državljeni na području grada Bihaća

USK je najzapadniji kanton u Federaciji BiH. Većim dijelom graniči s Hrvatskom, od kojih je granica najkrajnja put prema Sloveniji preko Hrvatske. U toku 2018. godine registrirano je više od 23.000 dolazaka migranata/izbjeglica u BiH. U istom kontekstu prema Međunarodnim operativnim podacima UN-a, sadržanim u izvještaju Situacija izbjeglica i migranata u BiH, u decembru 2018. godine 5.000 migranata je još uvijek bilo u BiH, od kojih 4.000 u USK. Iako navedeni broj migranata nije visok u usporedbi s drugim sličnim situacijama diljem svijeta, vlasti u USK su imale ograničene kapacitete i sposobnosti da se nose sa novonastalom situacijom. Preovladavajuća percepcija kantonalnih vlasti, ali i opće populacije, bila je da su državni organi kanton zaboravili i prepustili da se sam nosi s velikim prilivom migranata.

Stoga su predstavnici vlasti Bihaća, Ključa, Bosanskog Petrovca, Cazina i Bužima krajem jula 2018. godine ispred zgrade institucija BiH u Sarajevu održali mirni protest zbog problema s migrantima na području USK, posebno zbog injenice da je veliki broj migranata u gradu Bihaću boravio na javnim površinama i bez ikakvog smještaja.

Ovdje je potrebno istaći i to da se grad Bihać već po etkom 2018. godine suočio sa izazovom velikog priliva stranih državljanina, među kojima je bio ogroman broj maloljetnika bez pratnje. Prilivom migranata i izbjeglica, te maloljetnih stranih državljanina, nadležne institucije su se suočile sa izazovom u pogledu ljudskih i finansijskih resursa. Pretpostavka da će migrantska kriza trajati godinama i injenica da kontinuirano pristiže veliki broj maloljetnih stranih državljanina bez pratnje koji su u velikom riziku od zlostavljanja, nasilja i eksploatacije, uključujući i trgovinu ljudima. Stoga je njihova identifikacija, registracija i osiguravanje neposrednog pristupa svim uslugama bila je ključni prioritet, JU Centar za socijalni rad Bihać, koja je i prije početka migrantske krize štitila interes maloljetnih stranih državljanina sa područja Kosova koji su preko Bosne i Hercegovine pokušavali stići do Italije. Osnov za navedene aktivnosti CSR je imao u odredbama PZ BiH, koji pored ostalog normira „Ako me unarodnim ugovorom nije druga riječ određena, organ starateljstva u službenim aktima predviđenim ovim Zakonom poduzeti će potrebne mjeru za zaštitu osobnosti, prava i interesa stranog državljanina, dok organ države koji je on državljanin ne donese potrebnu odluku i ne poduzme određene mjeru“ (član 199.). Sukladno navedenom CSR Bihać je maloljetnicima bez pratnje imenovao staratelja za poseban služaj u postupku pratnje do Međunarodnog foruma solidarnosti Emmaus, nakon čega su vraćeni u zemlju porijekla. Međutim, po etkom migrantske krize, navedena procedura se nije mogla provesti iz razloga što je bio velik priliv

stranih državljanima bez identifikacijskih dokumenata. Oni su, na području grada Bihaća, samostalno se smještali u razrušeni ake dom Borići i dom za penzionere.

Slika 1. Dom penzionera

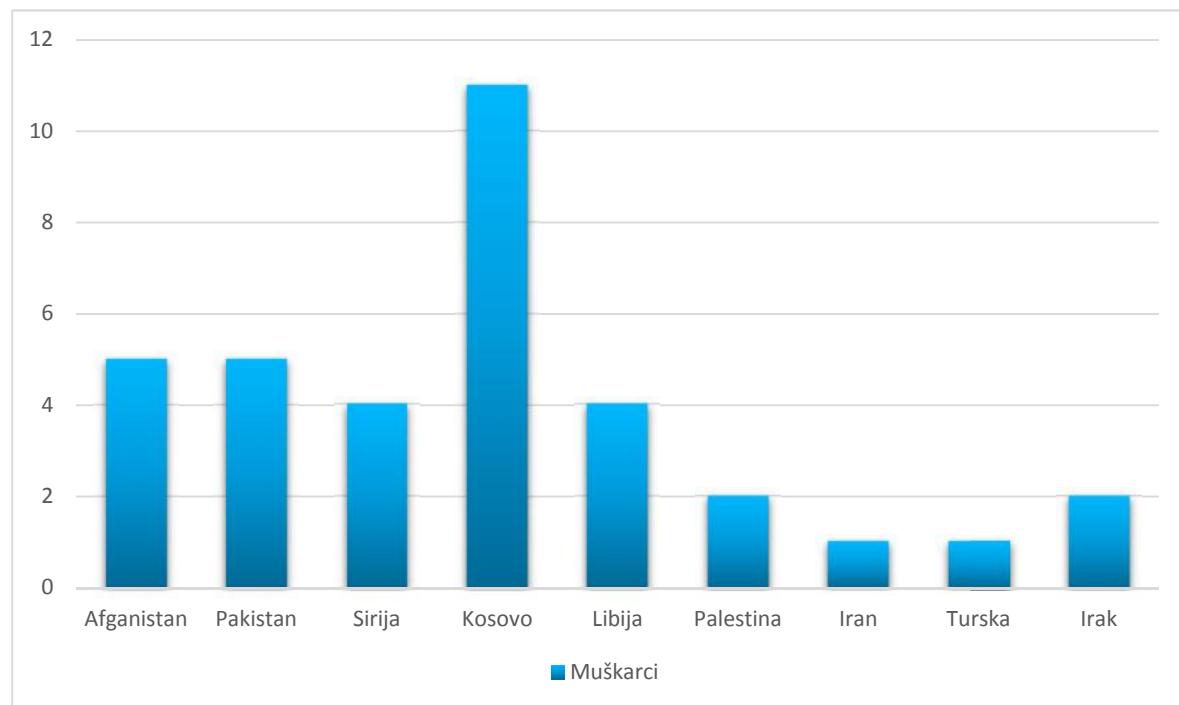
Izvor:<https://m.facebook.com/senzorneinfo/photos/flash-vijestibihac487-migranti-izmje%C5%A1teni-iz-doma-penzionera-%C5%BEene-i-djeca-smje%C5%A1teni/209778026402838/>(pristupljeno 5. aprila 2023. godine)

Crveni križ grada Bihaća je migrantima u razrušenom ake kom domu Borići dijelio hranu i higijenske potrepštine. Pored migranata koji su boravili u razrušenoj zgradi ake doma, veliki broj njih je boravio ispred zgrade u šatorima.

Proceduralno, u slučajevima kada je Služba za poslove sa strancima – Terenski centar Bihać identificirala maloljetnika bez pratnje o tome, sukladno odredbama ZOS je obavijestila CSR Bihać. Ovakvo postupanje bilo je sukladno sa sljedećom odredbom: „Maloljetnog stranca koji je nezakonito ušao u BiH i koji nije u pratnji roditelja ili zakonskog zastupnika, odnosno punomoćnika ili je ostao bez pratnje tih lica po ulasku u BiH, a kojega Služba ne može odmah vratiti u zemlju iz koje je došao niti ga predati predstavnicima zemlje i koji je državljanin, Služba privremeno smješta u odjel ustanove specijalizovan za maloljetnike, o čemu obavještava nadležni centar za socijalni rad koji, u skladu sa zakonom, odmah imenuje privremenog staratelja. (lan 123).“ U daljem postupku zaposlenik CSR bi prisustvovao uzimanju izjave od maloljetnika u prostorijama Službe, te vršio preprat do

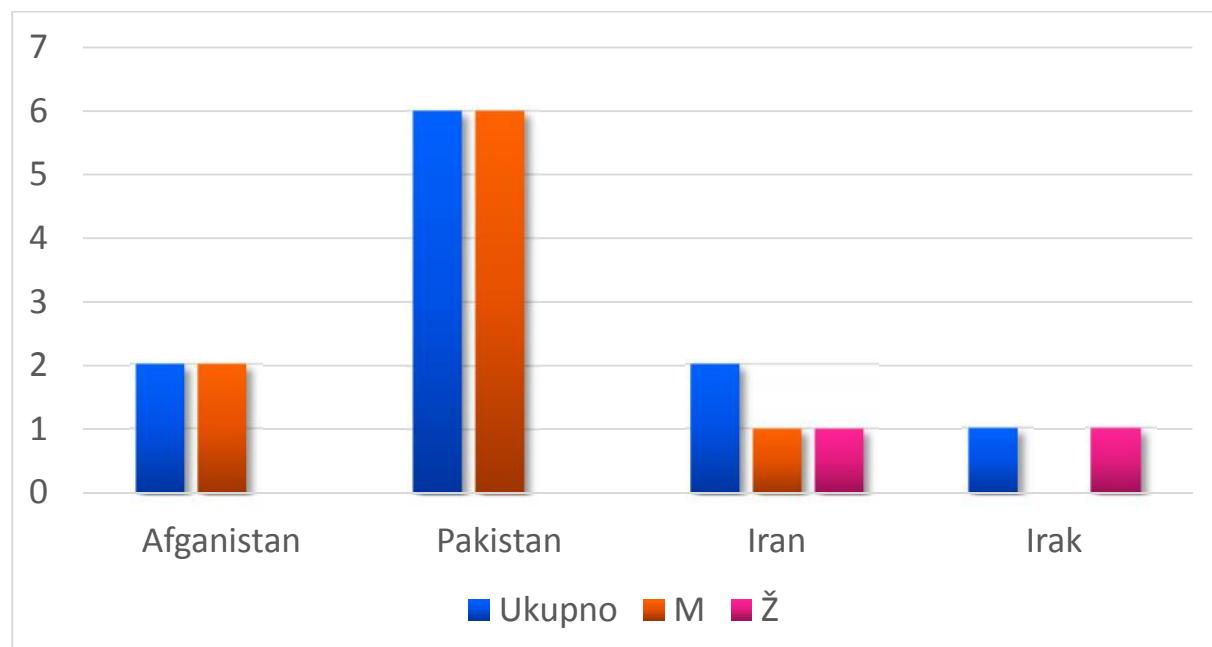
EMMAUS-a. U periodu od januara do septembra 2018. godine CSR Bihač je izvršio preprat za 35 maloljetnika bez pratnje do EMMAUS-a.

Grafikon br. 2: Struktura maloljetnika relociranih u EMMAUS u odnosu na zemlju iz koje dolaze (2018)

Podaci prezentirani u grafikonu br. 2 pokazuju da su u 2018. godini u Emmaus relocirani maloljetnici bez pratnje iz devet različitih zemalja i to: Afganistan, Pakistan, Sirija, Kosovo, Libija, Palestina, Iran, Turska i Irak. Najviše ih je iz Kosova, a potom iz Afganistana i Pakistana. U tom periodu, najviše maloljetnika je bilo iz Kosova koji su, kao i prethodnih godina, preko BiH i grada Bihača, pokušavali stići do Italije kako bi u toj zemlji tražili azil, ostvarili prava i u koncu nici se zaposlili.

Grafikon br. 3: Struktura maloljetnika u odnosu na zemlju dolaska i spol u PPC Sedra (2018)

U mjesecu julu 2018. godine, na podruju grada Cazina uspostavljen je PPC „Sedra“ u kojem su smještane porodice sa djecom, maloljetnici bez pravnje i druge ranjive kategorije. Kampom je rukovodila Meunarodna organizacija za migracije – IOM. Bez obzira, što je mjesno nadležan bio Centar Cazin, privremeno starateljstvo nad maloljetnim licima smještenim u PPC Sedra preuzimao je Centar Biha. Vijest da se maloljetnici smještaju u PPC Sedra se veoma brzo proširila u a kom domu Bori i i domu penzionera, te prilikom obilaska navedenih lokacija od strane službenika Službe za poslove sa strancima i MUP-a USK-a, maloljetnici bi se skrivali kako ne bi bili razdvojeni od ostalih. Tako je u periodu od septembra do novembra 2018. godine identifikovano i preba eno u PPC Sedra ukupno 11 maloljetnika bez pravnje. Kamp Sedra je zatvoren u mjesecu junu 2021. godine. Preostale porodice i maloljetnici iz istog su preba eni u PPC Bori i.

11. Formiranje/otvaranje Privremenih prihvavnih centara na podruju grada Biha a

Budući da su po etkom 2018. godine prve skupine migranata, među kojima i djeca/maloljetnici bez pravnje na gradskom području Bihaća bili smješteni u vrlo nezavidnim uslovima, npr. razrušeni dom penzionera (sl. 1.), odnosno da je jedan broj njih boravio na otvorenom, na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine (MS BiH), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 167. sjednici, održanoj 11. marta 2019. godine, donijelo odluku da se u Bihaću, lokacija bivše tvornice rashladnih aparata „Bira“ i lokacija bivšeg

a kog doma „Bori i“ odrede kao privremeno prihvatni centri za smještaj migranata. Ova odluka je donesena u skladu s odredbama lana 17. Zakona o Vije u ministara BiH, tako da je sukladno njoj Meunarodna organizacija za migracije (IOM) je uspostavila privremene prihvatne centre za smještaj migranata i to:

- a) za lokaciju bivše tvornice „Bira“ na osnovu ugovora o zakupu koji je zakljuen između Meunarodne organizacije za migracije (IOM) i Dioni kog društva „Bira“ Biha od 15.10.2018. godine,
- b) za lokaciju bivšeg a kog doma „Bori i“ u Biha u na osnovu Memoranduma o razumijevanju o saradnji na implementaciji projekata koji predstavljaju odgovor na situaciju sa migrantima u Bosni i Hercegovini između Grada Biha i Meunarodne organizacije za migracije (IOM) od 17.09.2018. godine,

Navedene privremene prihvatne centre za smještaj migranata IOM predaje na privremeno korištenje Službi za poslove sa strancima – upravnoj organizaciji u sastavu Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine radi smještaja migranata. Služba za poslove sa strancima će koristiti navedene nekretnine u periodu od dana stupanja u posjed do prestanka potrebe za korištenjem tih nekretnina ili nedostatka finansijskih sredstava za funkcioniranje rada privremenog prihvatnog centra na određenoj lokaciji. Radom privremenih prihvatnih centara koordinira Služba za poslove sa strancima u skladu sa zakonom propisanim nadležnostima i u smislu ku nog reda. Služba za poslove sa strancima će preuzeti nekretnine od IOM-a, a prestankom rada privremenih prihvatnih centara za smještaj migranata, te nekretnine će predati IOM-u. Postupak preuzimanja nekretnina podrazumijeva direktnu saradnju Službe za poslove sa strancima sa IOM-om na obezbjeđenju ljudskih i finansijskih kapaciteta potrebnih za preuzimanje, korištenje i upravljanje ovim nekretninama i to:

- a) da Služba za poslove sa strancima u saradnji sa IOM-om izvrši angažman i edukaciju potrebnog osoblja za upravljanje privremenim prihvatnim centrima i
- b) da se između Službe za poslove sa strancima i IOM-om odrede, za svaku lokaciju pojedinačno, prava i obaveze, te način i uslovi finansiranja rada privremenog prihvatnog centra.

Troškove zakupnine, uspostave i finansiranja rada centara kao i troškove angažmana zaštitarske agencije snosi IOM. Način funkcionisanja, uslovi finansiranja, koordinacija rada i međusobna saradnja detaljnije će se urediti Memorandumom o saradnji između Službe za poslove sa strancima, IOM-a i drugih nadležnih organa u cilju efikasnog rada privremenih prihvatnih centara za smještaj migranata.

11.1. Privremeni prihvatni centar Bira

Privremeni prihvatni centar Bira (PPC Bira) na podruju grada Bihaa uspostavljen je u oktobru 2018. godine, u koji je prvobitno izmješteno 300 osoba, prije svega ranjive kategorije – porodice s djecom, maloljetnici bez pratnje i stariji maloljetnici koji su boravili u bivšem a kom domu i u improviziranom šatorskom naselju u njegovoj neposrednoj blizini. Od ukupnog broja smještenih migranata bilo je 16 porodica sa djecom i 46 maloljetnika bez pratnje. U PPC Bira su bili ogranieni smještajni kapaciteti, ukupno 450 mesta. Kampom je rukovodio IOM. Nakon nekoliko dana porodice sa djecom su prebaene u PPC Sedra dok su maloljetnici bez pratnje ostali na smještaju u PPC Bira.

U PPC Bira uspostavljeno je oko 50 šatora u kojima su boravili odrasli muškarci – samci, te jedno posebno odjeljenje za maloljetnike bez pratnje koje je nazvano F zona. Kroz nekoliko dana broj migranata u PPC Bira je prelazio 2. 000.

Slika 2. PPC Bira

Izvor: https://www.google.com/search?q=privremeno+prihvatni+bira&tbm=isch&chips=q:privremeno+prihvatni+bira,online_chips:kamp+bira:od7hZEcB7G4%3D&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiS_7Hentf9AhVvgf0HHaMVDxEQ4lYoBnoECAEQLw&biw=1903&bih=880#imgrc=1z2UgPUsZRrSiM (pristupljeno 05. april 2023. godine)

Posljedice neadekvatnog rješavanja migrantske krize najviše osjete maloljetnici bez pratnje, jer su iz više razloga najosjetljivija kategorija među migrantima. Uglavnom nemaju

priznat me unarodni status u BiH, te moraju u odre enom roku podnijeti zahtjev za azil Ministarstvu sigurnosti BiH, što vrlo rijetko ine.

Kako je ranije kazano u ovom radu, uobi ajena procedura rada sa ovom skupinom nalaže da kada Služba za poslove sa strancima – Terenski centar Biha u toku postupka sazna da je u PPC odre eno lice maloljetnik bez pratnje o tome obavještava CSR, iji uposlenik dolazi u PPC gdje uz pomo prevodioca, provodi postupak identifikacije maloljetnika. Ovaj postupak uklju uje uspostavu komunikacije, upoznavanje i informisanje maloljetnika o zemlji u koju je došao, informisanje o njegovim pravima i potrebi da mu se imenuje staratelj, te postupcima koji slijede. Prikupljaju se li ni podaci i druge informacije o maoljetniku, te se isti upoznaje sa mogu nostima iskazivanja namjere za azil i postupcima koji slijede u slu aju iskazane namjere podnošenja zahtjeva za azil.

Zadaci stru nog radnika CSR u prikupljanju podataka o maloljetniku su:

- Stru ni radnik CSR u prisustvu prevodioca, ukoliko je prevodilac potreban, uspostavlja komunikaciju i omogu ava maloljetniku da izrazi svoje trenutne potrebe,
- Informiše maloljetnika o svim injenicama i okolnostima na na in primjeren dobi, zrelosti i razumijevanju istog (naro ito o pravima, obvezama, uslugama kao i o mogu nosti pristupa postupku me unarodne zaštite) te mu osigurava pravo na izražavanje mišljenja i potreba,
- Aktivno u estvuje u postupku identifikacije kao podrška maloljetniku,
- Brine da se postupak vodi na na in prilago en maloljetniku,
- Zastupa maloljetnika u postupcima za koje je imenovan – vodi brigu da se svi postupci vode i sve odluke donose za dobrobit maloljetnika,
- Može izraziti namjeru u ime djeteta ako u postupku ocijeni da mu je potrebna me unarodna zaštita s obzirom na njegove li ne i druge životne okolnosti,
- Naro itu pažnju usmjerava na prisustvo indikatora rizika u smislu da li je maloljetnik žrtva trgovine ljudima, žrtva nasilja, zanemarivanja, zapuštanja i tu sumnju iznosi ovlaštenoj službenoj osobi Službe, radi, ukoliko za tim postoji potreba, pokretanja postupka referalnog mehanizma za slu ajeve identifikacije žrtava trgovine ljudima.

Prvog dana uspostave F zone, iz a kog doma Bori i u PPC Bira, uz pratnju socijalnog radnika/ce CSR Biha , preba eno je identifikovanih 70 maloljetnika bez pratnje. Svima njima je, sukladno lanu 199. PZ F BiH, CSR imenovao staratelja za posebane slu ajeve (privremeno). Za staratelje su imenovane dvije zaposlenice CSR.

Starateljstvo za poseban sluaj se odnosilo na postupke kod Službe za poslove sa strancima – TC Biha, u postupku smještaja i boravka u PPC Bira. Budu i da se svakim danom broj maloljetnih stranih državljanina poveavao istovremeno se poveavao i broj starateljstava i obim poslova iz oblasti starateljstva, odnosno starateljske zaštite. Tako su u F zoni postavljeni kontejneri u kojima je boravilo po 6 maloljetnika. Injenica da se pojavio problem ulaska odraslih muškaraca – samaca u F zonu u kontejnere maloljetnika, CSR Biha je zahtjevao od IOM-a da se ispred F zone postavi zaštitar, zaposlenik Agencije za zaštitu ljudi i imovine. U svrhu spreavanja različitih nepoželjnih situacija, prilikom odlaska na redovne obroke, za maloljetnike bez pratnje se organizirala posebna podjela hrane, kako se ne bi miješali sa odraslim muškarcima – samcima. Također, osposobljena je jedna prostorija koja je služila kao karanten za maloljetnike kod kojih bi se pri prvom ljekarskom pregledu, prije smještaja u zonu utvrdilo da boluju od nekog zaraznog oboljenja.

Slika 3. F zona

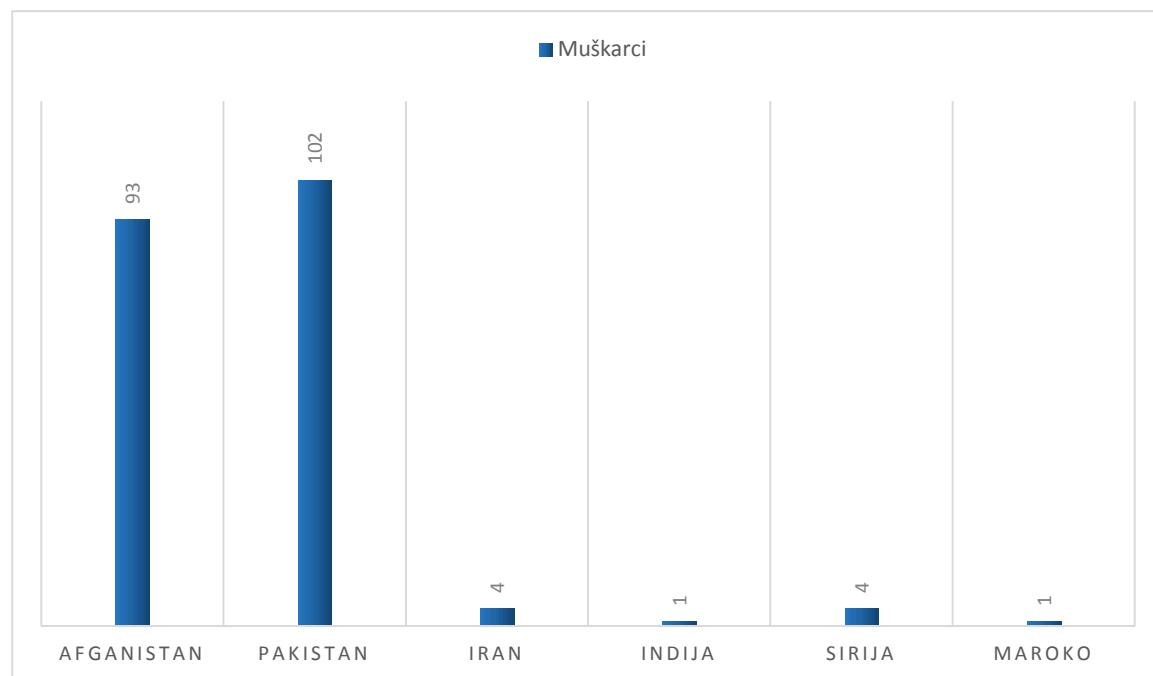
Izvor:[35](https://www.google.com/search?sxsr=AJOqlzVO2T-iFK2npE0_oFtgJmxQ34IqBw:1678653210516&q=privremeno+prihvati+bir&tbm=isch&source=univ&fir=it1yEOXrqBy0OM%252C3t7-GchhrNEtM%252C%253BnxixX-iGdpgWM%252C3c9gI04qAXJTAM%252C%253B0NE7Pw1iig9tgM%252CGIB3P_F93CxBPM%252C%253BvO8zRXuU_5wKoM%252Ceyr8pnLfd3-DLM%252C%253BJBQIW-Omw9EgOM%252CMv5Z3XkeaNp75M%252C%253BmAaMLgdhdthkkM%252CSQ-rXSBUGmbZYM%252C%253Bn0WCYGxdfwkOsM%252CotsjAuG3n8BmrM%252C%253BuVG5fE0hvsfyM%252CQ6x7UoKkeFPDCM%252C%253ByaT43Jo_DAMORM%252CFZn6zRICSWO1NM%252C%253BdmRuVMpseISr2M%252CO2l5L0-TYK_scM%252C&usg=AI4-kQOWmdkSa-H6FDI1rI5huecZ9Jrmw&sa=X&ved=2ahUKEwjn7cDCntf9AhXzi_0HHaHoAewQjKjEegQIBhAC&biw=1920&bih=937&dpr=1#imgrc=uVG5fE0hvsfyM(pristupljeno 05. aprila 2023. godine)</p></div><div data-bbox=)

Nakon po etnog perioda adaptacije, koji se odnosio i na timski rad sa kolegama iz međunarodnih organizacija i na prilagođavanje zadacima u radu sa maloljetnicima bez pratnje, primjetno je bilo da još uvek ne postoji adekvatan sistem pružanja podrške, odnosno da se radi o jednom kontinuiranom procesu podložnom nužnom razvijanju i unapređenju u pružanju usluga djeci i maloljetnicima bez pratnje.

Po etkom zime 2018. godine u PCC Bira je boravilo oko 5 000 migranata, od toga u F zoni 450 maloljetnika bez pratnje. Veliki broj njih je, uslijed niskih temperatura, na koje nisu naviknuti, imao potrebu za liječenjem pomoći. Također, u PPC Bira nije bilo tople vode što je dodatno uticalo na povećan broj maloljetnika kojima je bila potrebna liječenja pomoći. U decembru 2018. godine uz saglasnost CSR Bihać u F zonu je postavljen kontejner organizacije Save the Children, u kome su, 24 sata, boravili zaposlenici Save the Children-a koji su vodili evidenciju o potrebama svakog maloljetnika, i o tome obavještavali CSR Bihać, odnosno imenovane staratelje. Na taj način su rasterećene radnice CSR koje su boravile 24 sata u PPC Bira.

Tokom 2018. godine u PPC Bira smješteno je ukupno 205 maloljetnika bez pratnje, kojima je CSR Bihać imenovao staratelja za poseban služaj privremeno.

Grafikon br. 4: Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bira u odnosu na državu i spol (2018)

Podaci prezentirani u grafikonu br. 4 pokazuju da je u 2018. godini u PPC Bira smješteno ukupno 205 maloljetnika bez pravnje iz šest različnih zemalja i to: Afganistan, Pakistan, Iran, Indija, Sirija i Maroko. Najviše njih je iz Pakistana, ak 102 lica, koji su u razgovoru sa službenicima izjavili da im je zemlja odredišta Italija, jer u istoj mogu dobiti azil i da se zaposle.

U početku je izazov u radu sa djecom bez pravnje bio velik broj njih stacioniranih na jednom mjestu, a premali broj osoblja koje je direktno radilo na pružanju usluga. S vremenom je i to bilo unaprijeđeno, te se osoblje kontinuirano educiralo i usavršavalo za što kvalitetniji i konkretniji rad na terenu. Međutim, i pored svih naporova i dalje su postojali odredeni izazovi i poteškoće koji su se rješavali postepeno ili ad hoc, u zavisnosti od konkretne situacije. Izazov/poteškoće u predstavljaljala je injenica da se radilo o svakodnevnom prilivu velikog broja maloljetnika bez pravnje koji dolaze iz različitih kulturno-jezičkih sfera, u smislu druga njih običaja, jezika i razumijevanja stvari i istovremenom nedostatku dovoljnog broja kulturno-jezičkih medijatora (prevodioca) na terenu.

Po etkom mjeseca marta 2019. godine došlo je do velikog priliva maloljetnika bez pravnje tako da se obim posla povećao. S tim u vezi, u maju 2019. godine, CSR Bihać je dao saglasnost da Save the Children zaposli dvije osobe koje će CSR imenovati za staratelja maloljetnim stranim državljanima ištiti njihova prava i interes. Tako je, u novembru 2019. godine, uz saglasnost CSR Bihać, organizacija Church World Service (CWS) je zaposlila dvije osobe koje su isto tako vršile dužnost staratelja. U toku 2019. godine u PPC Bira smješteno je ukupno 1.623 maloljetnika bez pravnje kojima je CSR Bihać imenovao posebnog staratelja.

Svakodnevnim prilivom velikog broja maloljetnika bez pravnje, a uslijed nedovoljnih kapaciteta CSR Bihać, sukladno lanu 212. Zakona o upravnom postupku F BiH, staratelji na terenu su uz saglasnost CSR donosili usmeno rješenje, nakon čega je CSR Bihać u roku od 8 dana donosio pismeno rješenje.

U PPC Bira, u zoni za maloljetnike, bilo je na desetine kontejnera u kojima su se nalazili maloljetnici raznih dobnih skupina, posebno realni trinaestogodišnjaci i „sedamnaestogodišnjaci“ koji su bili vidno stariji, a samim time i opasni po stvarne maloljetnike koji su se nalazili u F zoni.

Operativna grupa za koordiniranje aktivnosti i nadzora nad migrantskom krizom na području USK je, uslijed velikog priliva migranata na područje Grada Bihaća, donijela odluku da se u kampove mogu smjestiti samo maloljetnici bez pravnje, porodice sa djecom, stara i iznemogla lica, te lica kojima je potrebna liječnica ka pomoći. Iz tih razloga Službe za poslove

sa strancima Tuzla i Bijeljina su izdavali Potvrde o iskazanoj namjeri svim licima koja su izjavila da su maloljetna. S tim u vezi, CSR Biha se suo io sa velikim brojem vidno punoljetnih lica kojima treba imenovati staratelja, jer su isti na Potvrdi o iskazanoj namjeri registrovani kao maloljetnici. U velikom broju slu ajeva Služba za poslove sa strancima – Terenski centar Biha je navedenim licima mijenjala Potvrde o iskazanoj namjeri, te bi ih ponovno registrovalo kao punoljetna lica. Budu i da to ponekad nije bio slu aj zaposlenici CSR i zaposlenici me unarodnih organizacija koji su vršili dužnost staratelja maloljetnicima bez pratnje bili su „natjerani“ da po službenoj dužnosti budu staratelji i licima koja su zapravo bila punoljetna.

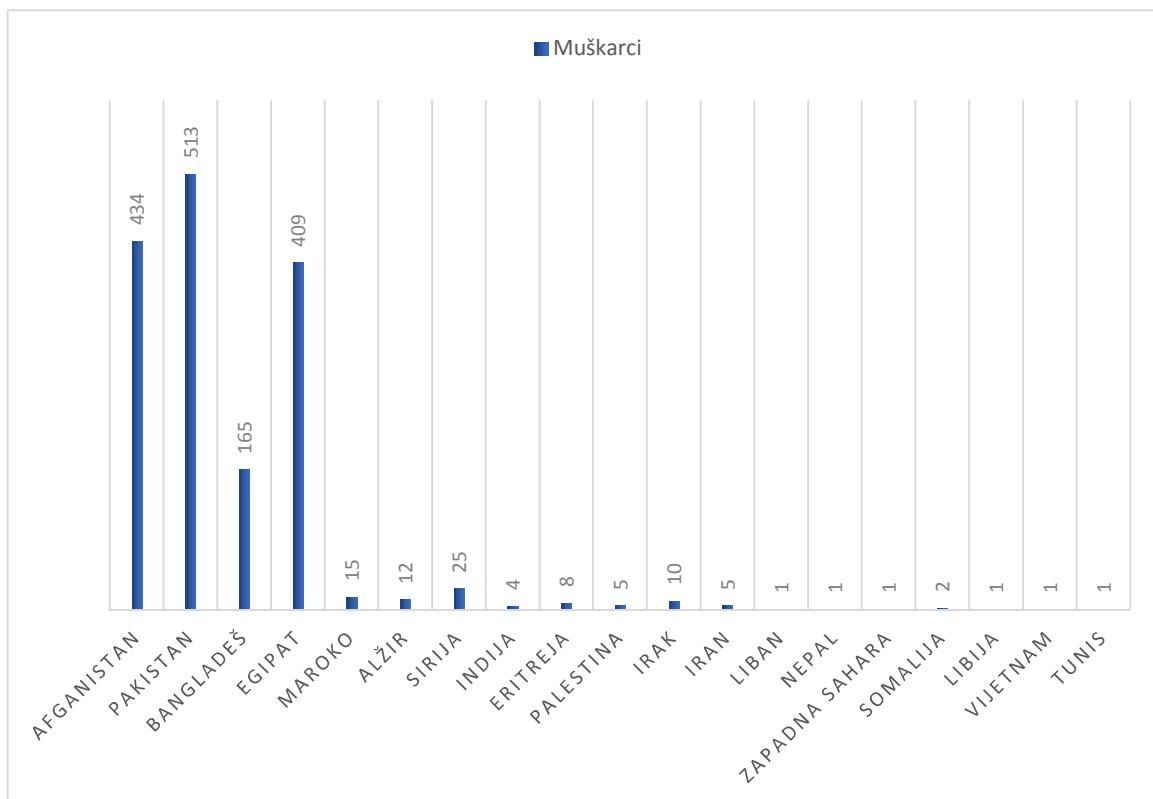
Za svoj rad, staratelj je sukladno odredbama PZ BiH odgovarao organu starateljstva, odnosno CSR, kojem je isto tako bio dužan da se obrati za sve nejasno e. Me utim, nerijetko se dešavalo da zbog dinami nosti posla ili hitnosti postupanja, staratelj mora samostalno donositi odre ene odluke u cilju zaštite najboljeg interesa maloljetnih lica bez pratnje. Jedna od obaveza staratelja bila je i da se angažuje u ostvarenju razli itih prava i interesa maloljetnih lica bez pratnje i u emu nije uvijek imao podršku drugih organizacija ili državnih organa. Stoga je staratelj bio neki oblik garancije da e se prava i interesi maloljetnih lica bez pratnje poštivati, posebno što su u okruženju, kakvo je bilo kamp Bira, maloljetna lica bez pratnje bila su izložena raznim rizicima.

Uz materijalnu podršku me unarodnih organizacija CSR Biha je po etkom prolje a 2019. godine organizirao sedmi ne termine za sportske aktivnosti posebno nogomet na kojima su utakmice igrali maloljetnici bez pratnje sa maloljetnicima iz lokalne zajednice. Oni su isto tako u estvovali i u aktivnostima škole nogometa u Bosanskoj Krupi. U toku ljeta za ovu skupinu maloljetnika je organizovan i izlet skupa sa maloljetnicima iz lokalne zajednice. Na taj na in CSR Biha je pokušao da djeci i maloljetnicima bez pratnje olakša boravak u PPC Bira, kako bi oni na ovaj na in zaboravili probleme sa kojima se suo avaju tokom putovanja, ali i da osjete ari djetinjstva koje im je prošlo u migracijama. Pored ovih aktivnosti, djeca do 15 godina starosti uklju eni su u redovno obrazovanje u OŠ „Prekounje“ Biha .

Sredinom 2019. godine, zajedni kim radom staratelja i zaposlenika Save the Childrena uo ene su odre ene nedozvoljene radnje i ponašanja, za šta je zatraženo uklju ivanje Ministarstva unutrašnjih poslova USK-a. Kroz istragu se utvrdilo da je odre en broj maloljetnih lica bez pratnje seksualno iskorištavan od strane odraslih muškaraca – samaca, korisnika kampa, za šta su poduzete brojne aktivnosti na rješavanju navedenog stanja. Ono što je predstavljalo otežavaju u okolnost je injenica da se maloljetni ka zona, ni nakon toga, nije

uspjela fizi ki odvojiti od blizine zone muškaraca – samaca. Tako er, u ve ini slu ajeva i žrtva i po inilac bi bili vra eni u PPC Bira. Isto tako, i pored svih napora, nisu provedeni adekvatni odgovori na neprimjerena ponašanja maloljetnika bez pratinje koji su bili po inioci prekršajnih radnji ili krivi nih djela. Dešavalо se da staratelj sa po iniocem prekršaja ili krivi nog djela ode u policijsku stanicu i da ga zatim vrati u kamp jer ne postoji mehanizam djelovanja. Kada bi se dogodilo da policijski službenici u kasnim ve ernjim ili ranim jutarnjim satima zateknu maloljetnika bez pratinje van PPC Bira, oni bi tražili informaciju/podatke od CSR Biha o osobi koja je imenovana za staratelja takvим maloljetnicima, da bi starateljima izdavali prekršajne naloge zbog „nebrige o šti enicima“. Navedeni nalozi su izdana za etiri staratelja, iako su staratelji imenovani kao staratelji za posebane slu ajeve privremeno, s obavezom da štite prava i interes maloljetnika bez pratinje, bez druge odgovornosti. Za sve etiri slu aja Op inski sud Biha u je obustavio postupak. Navedeni primjer posebno pokazuje da policijski službenici do donošenja sudske odluke nisu upoznati sa institutom starateljstva za posebane slu ajeve, koje je privremeno.

Grafikon br . 5: Struktura maloljetnika bez pratinje smještenih u PPC Bira u odnosu na državu i spol (2019)

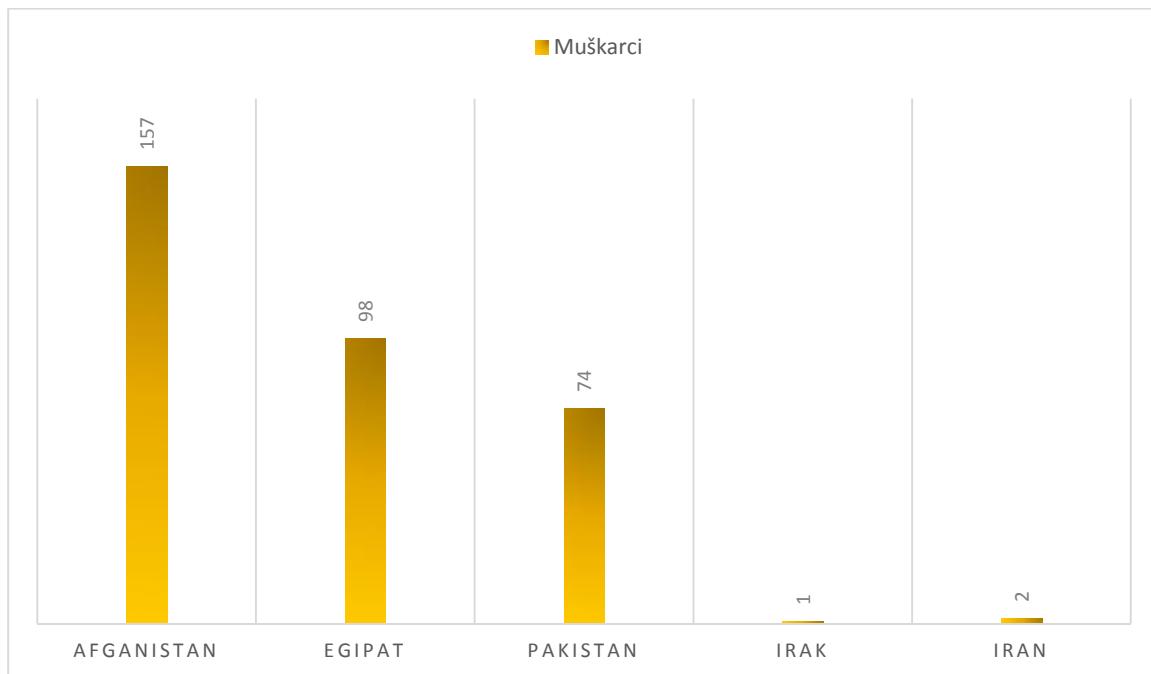

Podaci prezentirani u grafikonu br. 5 pokazuju da je u 2019. godini u PPC Bira smješteno ukupno 1613 maloljetnika bez pratnje iz devetnaest različitih zemalja. Kao i u prethodnom grafikonu najveći broj njih dolazi iz Pakistana i Afganistana. Pojavljuju se, po prvi put maloljetnici iz Bangladeša, Indije, Eritreje, Libana, Nepala, Vijetnama, Zapadne Sahare, Somalije, Libije i Tunisa. Također, po prvi put se pojavljuju i maloljetnici iz Egipta, svi su dolazili iz istog sela, te su bili realni petnaestogodišnjaci. U kampu su se zadržavali samo nekoliko dana, granice su prelazili u prvom pokušaju „gamea“.

Budući da su živjeli u vrlo nepovoljnim uslovima, djeca i maloljetnici bez pratnje kao dio migrantske populacije bili su izloženi estoj pojavi različitih bolesti gdje je ljekarska pomoć neophodna. Proceduralno, pomoć odnosno odlazak ljekaru odvija se na sljedeći način: na poziv Save the Children-a, staratelj bi odlazio u PPC Bira gdje je maloljetnika zajedno sa zaposlenicima IOM-a i kulturološkim medijatorom, odvodio u Dom zdravlja Bihaća. Pregled u Domu zdravlja Bihaća i kantonalne bolnice „Dr. Irfan Ljubijanki“ Bihać, uvijek se odvijao u prisustvu staratelja, prijeđemu je od oktobra 2018. godine do decembra 2021. godine staratelj je prisustvovao kod preko 950 transporta u ovim zdravstvenim ustanovama. S tim u vezi unavedenom periodu bila su i dva transporta maloljetnika na UKC Sarajevo, koja su oboljela od teške zarazne bolesti. Oni su prevezeni vozilom IOM-a samo u pratnji staratelja, bez ljekarskog nadzora. Na navedeno, kao i druge slične situacije CSR Bihać je nadležnim organima ukazivao i tražio odgovarajuću pomoć, za što nije dobio nikakav odgovor i potrebnu saradnju.

U slučajevima kada policijski službenici ili zaposlenici Službe za poslove sa strancima evidentiraju na području USK maloljetnika bez pratnje, te kada se desi „push back“ od strane hrvatske policije, staratelj bi uvijek išao sa zaposlenikom IOM-a na transport maloljetnika i njegov smještaj u PPC Bira. Transporti su bili na području Ključa, Velike Kladuše, Bosanske Krupe i Bosanske Otoke.

Grafikon br. 6: Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bira u odnosu na državu i spol (2020)

Podaci prezentirani u grafikonu br. 6 pokazuju da je u 2020. godini u PPC Bira smješteno ukupno 332 maloljetnika bez pratnje iz pet različitih zemalja i to: Afganistan, Egipt, Pakistan, Irak i Iran. Najveći broj njih je dolazio iz Afganistana, a potom iz Egipta. U odnosu na 2019. godinu broj smještenih maloljetnika u PPC Bira je manji za oko 1281 lice.

Na osnovu Odluke Evropske Komisije (2019) o zatvaranju svih kampova u privatnom vlasništvu s obavezom da se teret migrantske krize mora raspoređiti ravnomjerno na teritorij cijele BiH, u septembru 2020. godine na sjednici Skupštine USK-a usvojeni su zaključci o ne otvaranju novih migrantskih centara, zatvaranju centara u privatnom vlasništvu koji se nalaze u urbanim dijelovima grada, i nadoknadi štete privatnim i fizičkim licima zbog migrantske krize. Time je, pored ostalog Skupština USK-a je dala punu podršku Vladi i Operativnoj grupi za upravljanje migranckom krizom da zatvore PPC Bira, ije je zatvaranje teklo u dvije faze. Prvo su izmješteni maloljetnici bez pratnje, njih 87 je premješteno u PPC Bori i, dok su u drugoj fazi punoljetna lica izmještena u novootvoreni kamp Lipa u Bihaću.

11.2. Privremeni prihvatni centar Borići

Budući da je objekat a kog doma Borići, kako je već rečeno u ovom radu, u poteku služio kao privremeni prihvatni smještaj za migrante, gdje je Crveni križ Grada Bihaća dijelio obroke i higijenske potrepštine migrantima, grad Bihać i IOM su, na osnovu Memoranduma o

razumijevanju o saradnji na implementaciji projekata koji predstavljaju odgovor na situaciju sa migrantima u BiH dogovorili renoviranje ovog objekta, koji će nakon završetka renoviranja biti otvoren kao privremeno prihvatni centar Borići (PPC Borići) za smještaj porodica sa djecom i ugroženih migranata. U okviru rekonstrukcije ovog prihvatnog centra organizovane su aktivnosti za učenike likovnog smjera Srednje umjetničke škole "Nusret Keskin – Braco" iz Bihaća na oslikavanju prostorija namijenjenih za igraonicu i za druženje za djecu migranata koja su tu smještene.

Slika 4. Razrušeni i napušteni dom Borići

Izvor: https://scd.infomigrants.net/media/resize/my_image_big/449ecad6f614a3181567aa3104a7d2ff4ba08448.jpeg (pristupljeno 06. aprila 2023. godine)

Slika 5. Podjela hrane i higijenskih potrepština u a kom domu Bori i

Izvor: <https://hms.ba/alarmantno-vise-od-20-posto-od-ukupne-populacije-bihaca-su-migranti/> (pristupljeno 06. april 2023. godine)

Istovremeno meunarodne organizacije su izradile odgovaraju u informativnu brošuru/letak za sve korisnike prihvavnog centra u kojoj su taksativno pobrojane razli ite vrste usluga i prava na koja imaju svi migranti koji su bili smješteni u PPC Bori i.

Slika 6. Letak PPC Borići

BORIĆI
PRIVREMENI PRIHVATNI CENTAR
INFORMATIVNA BROŠURA, FEBRUAR 2020.

Populacija*

Zemlje porijekla*	Postotak
Afganistan	32%
Irak	25%
Iran (Iranska Islamska Republika)	17%
Eritrea	8%
Pakistan	8%
Sirija (Arapska Republika)	5%
Alžir	2%
Egipat	1%
Palestina	1%
Druge	3%

*Izvor: IOM, 1. Mart 2020.

CCCM (Koordinacija i upravljanje kampom)

- ✓ Meduagencijski odbor u centru organizuje redovne sastanke, razmatra i daje odgovor na zaprimljene žalbe.
- ✓ Info centar je u funkciji i pruža ažurirane informacije o servisima u centru i van centra.
- ✓ Prevodioce za arapski, farsi, paštu i urdu obezbjeđuju IOM, DRC/JRS i UNICEF/SCI.
- ✓ IOM organizuje CCCM sastanke na sedmičnoj bazi.
- ✓ Redovni sastanci na temu zdravstva i obrazovanja i zaštite.
- ✓ IOM upravitelj centra i/ili migrant asistenti su prisutni u centru 24/7.

NFI SMJEŠTAJ I NEPREHRAMBENI ARTIKLI

- ✓ IOM vrši podjelu NFI (neprehrambenih) paketa koji uključuju higijenske potrepštine i posteljinu svim novopristiglim licima.
- ✓ Wi-Fi konekciju je obezbjedio IOM.
- ✓ Podjelu modernih kontracepcijskih sredstava i higijenskih uložaka vrši UNFPA/MdM.
- ✓ Komplementarno pružanje NFI za majke i djecu obezbjeđuje UNICEF/ŽsU, a školski pribor obezbjeđuje UNICEF.

ZDRAVSTVO

- ✓ Primarnu medicinsku pomoć pružaju javne zdravstvene ustanove na licu mjesta. Upućivanje na specijalističku njegu, psihosocijalnu podršku mentalnom zdravlju i upravljanje slučajevima seksualnog i rodno-zasnovanog nasilje pruža DRC/MdM/DCKBiH.
- ✓ Pedijatrijsku ambulantu i imunizaciju podržavaju UNICEF/DRC.
- ✓ Medicinsku pratinju obezbjeđuju DRC/JRS, a transport IOM.
- ✓ Servise u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem pruža UNFPA/ MdM.

SIGURNOST

- ✓ Zaštitarska agencija je prisutna 24/7.
- ✓ Sistem videonadzora je u funkciji i obezbjeđuje ga IOM.
- ✓ Povećana sigurnost osoblja i korisnika postavljanjem aparata za gašenje požara i opreme za prvu pomoć od IOM-a.
- ✓ IOM je instalirao detektore dima i evakuacijske izlaze.

KONTAKTI:

Nataša Omerović **CCCM UPRAVITELJ CENTRA** nomerovic@iom.int
 Edita Selimbegović **JAVNO INFORMISANJE** eselimbegovic@iom.int
 Amira Al Makzomy **UPRAVLJANJE INFORMACIJAMA** aalmakzomy@iom.int

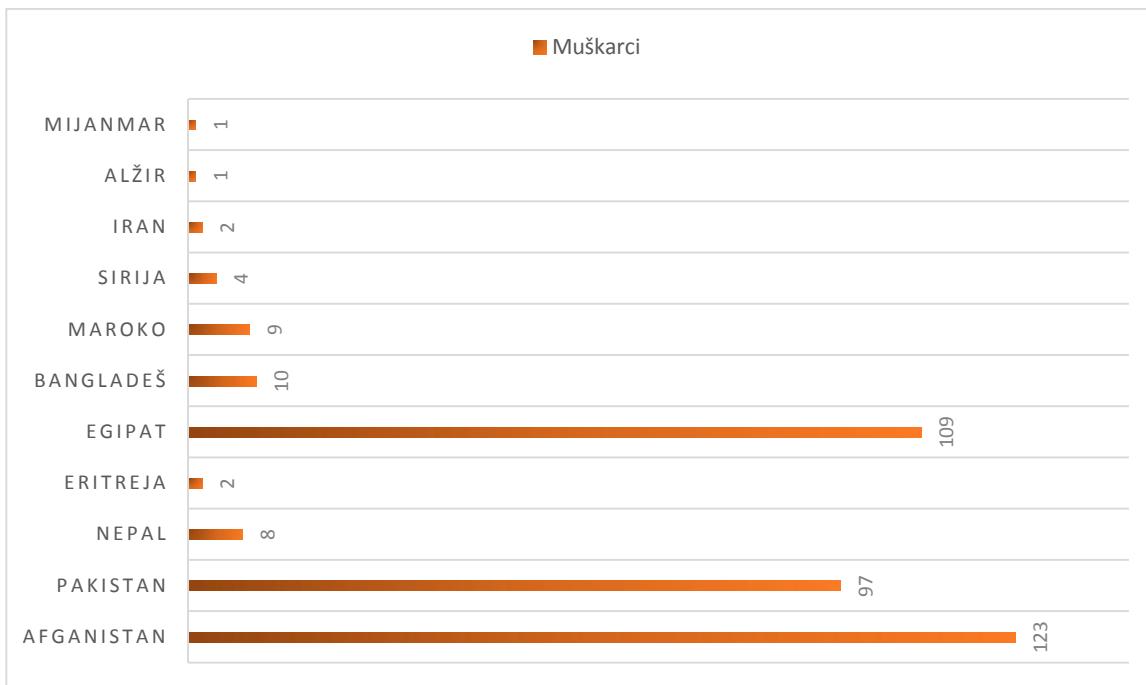
PRIPREMO: **U IME:** meduagencijskog odgovora u BiH
OVAJ CENTAR JE PODRŽAN OD STRANE EU
IOM
 UN MIGRATION
Za više informacija www.bih.iom.int

Borići TRC © IOM 2020

Pored navedenog, svi maloljetnici bez pratnje mla i od 14 godina smještani su u PPC Bori i zajedno sa djecom iz porodica migranata, bili su uklju eni u redovno obrazovanje (OŠ „Harmani I“ i „Harmani II“ Biha). Tako er, jedna od praksi bila je ta da maloljetnici bez pratnje, koji su putovali uz porodice sa djecom, radi sigurnosti tokom putovanja, nisu razdavajani od tih porodica nego su zajedno sa njima smještani u PPC Bori i. Pri tome za njih je CSR Biha imenovao staratelje za posebane slu ajeve i pružao sve usluge kao i maloljetnicima bez pratnje koji su smješteni u PPC Bira.

Nakon zatvaranja PPC Bira (2020), 87 maloljetnika bez pratnje je premješteno u PPC Bori i, što je, pored velikog broja ove skupine migranata, dovelo do odre enih problema sa smještenim porodicama. Oni su izrazili negodovanje zbog smještaja starijih maloljetnika budu i da su u kampu sa porodicama boravile djevoj ice i djevojke raznih uzrasta. Pojavom ovog problema, kao i zbog kapacitiranosti PPC Bori i, donešena je odluka da se stariji maloljetnici izmjeste u EMMAUS. Ova odluka je dovela do stanja da se veliki broj maloljetnika bez pratnje vratio na podru je grada Biha a, iako za njih nije postojao odgovaraju i smještaj na u gradu. Stoga su oni nekoliko dana boravili pod otvorenim nebom ispred PPC Bori i. Nakon toga Služba za poslove sa strancima – TC Biha je uz pratnju staratelja imenovanih od CSR Biha , ovu grupu smjestila u PPC Ušivak u Sarajevu. Nažalost, mnogi od njih, nakon relativno kratkog vremena, su opet evidentirani na podru ju grada Biha a.

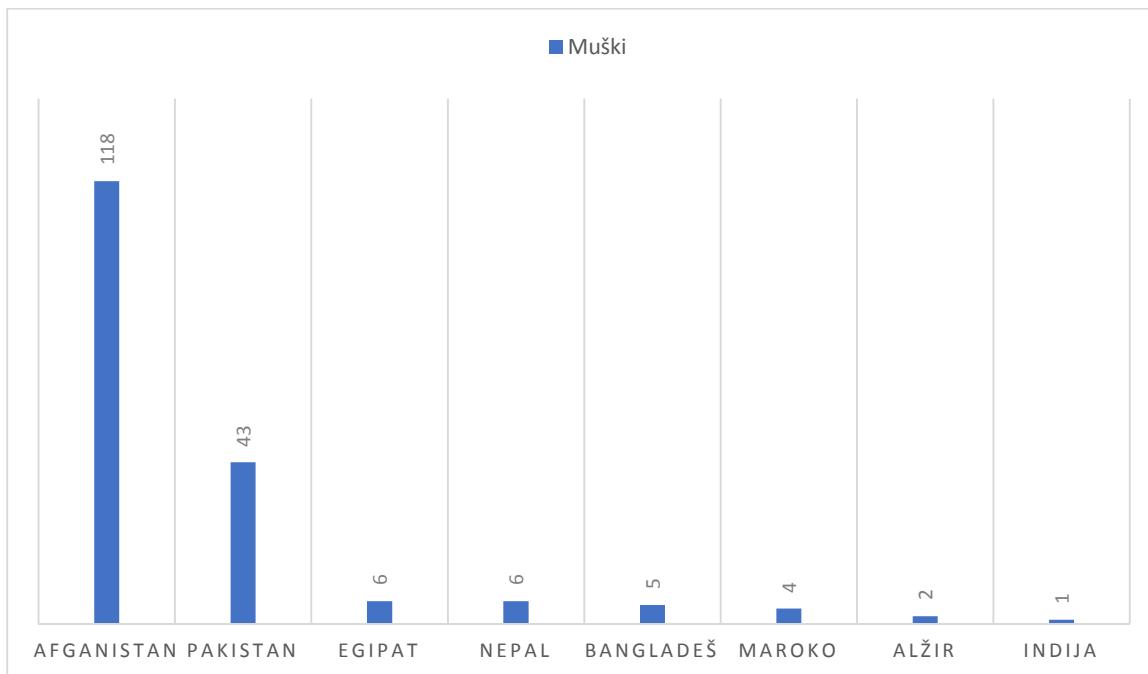
Grafikon br. 7: Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bori i u odnosu na državu i spol (2020)

Podaci prezentirani u grafikonu br. 7 pokazuju da je u 2020. godini u PPC Bori i smješteno ukupno 366 maloljetnika bez pratnje iz jedanaest različitih zemalja. Najveći broj njih je dolazio iz Afganistana, a potom iz Egipta. Po prvi put je zabilježen dolazak maloljetnika sa područja Mijanmara i Eritreje.

Kako je polovinom 2021. godine zatvoren PPC Sedra, koji se nalazio na području Cazina, migrantske porodice su iz navedenog kampa relokrirane u PPC Bori i, što je izazvalo dodatne probleme i još veću prebukiranost ovog prihvatanog centra.

Grafikon br. 8: Struktura maloljetnika bez pratnje smještenih u PPC Bori i u odnosu na državu i spol (2021)

Podaci prezentirani u grafikonu br. 8 pokazuju da je u 2021. godini u PPC Bori i smješteno ukupno 185 maloljetnika bez pratnje iz osam različnih zemalja. I u ovoj godini najveći broj maloljetnika je dolazio sa područja Afganistana, njih 118 dok je samo jedan maloljetnik bio iz Indije.

11.3. Kamp Vu jak

Usljed prepunjenoštva kapaciteta u svim kampovima na području USK-a, Operativna grupa za koordiniranje aktivnosti i nadzora nad migrantskom krizom na području USK, uslijed velikog priliva migranata posebno na područje grada Bihaća, donijela je odluku da se u privremeno prihvatne kampove mogu smjestiti samo maloljetnici bez pratnje, porodice sa djecom, stara i iznemogla lica, te lica kojima je potrebna liječnica ili pomoć. Ovakvo postupanje rezultiralo je stanjem da je veliki broj punoljetnih lica samaca, koji je u nekoliko dana iznosi oko 2.000, boravio na livadi ispred PPC Bira. Ovakvo stanje dovelo je do oštećenja imovine lokalnog stanovništva od strane migranata, uz pojavu straha i panike, tako da je grad Bihać zatražio odgovarajuće pomoći od viših nivoa vlasti u rješavanju navedenog. Ne dobijanje potrebne pomoći i rezultiralo je time da je grad Bihać samoinicijativno obezbijedio lokaciju Vu jak kao kamp za migrante. Kamp se nalazio izvan grada, na nekadašnjoj deponiji

sme a, u blizini granice sa Hrvatskom. Grad Biha je obezbijedio šatore, cisterne sa vodom, a Crveni križ obroke i lije ni ku pomo .

Budu i da je Me unarodna zajednica bila protiv ove odluke vlasti grada Biha a, nisu dozvoljavali me unarodnim organizacijama da djeluju u kampu Vu jak. Gradonačelnik Biha a je u takvoj situaciji izjavio da je svjestan da uslovi u kampu Vu jak nisu dobri ali da grad Biha nema druge alternative. Istovremeno, UN je izrazio veliku zabrinutost povodom prebacivanja migranata napomenuvši da lokacija nije u skladu sa međunarodnim humanitarnim standardima pa stoga nije adekvatna za smještanje ljudi.U ovakvoj situaciji, kako nadležne vlasti nisu reagovale i pomogle gradu Biha u, gradonačelnik je obavijestio javnost da grad Biha obustavlja finansijsku pomo za migrante uz poruku da državna vlast ignoriše krizu. Ulaz u kamp Vu jak su uvali policijski službenici koji su tu boravili 24 sata.

Staratelj imenovan od strane CSR Biha je svakodnevno obilazio kamp Vu jak, i evidentirao maloljetnike bez pravnje koji u njemu borave. Prvog dana uspostave kampa, staratelj je evidentirao 38 maloljetnika bez pravnje koji su odmah relocirani u PPC Bira. Svakog dana u prosjeku bi se relociralo tri do četiri maloljetnika bez pravnje. Mnogi od njih su već bili korisnici PPC Bira, a u Vu jaku su se našli uslijed „push back-a“ od strane hrvatske policije. Kamp Vu jak je zatvoren dolaskom zime, po etkom decembra 2019. godine, a za to vrijeme CSR Biha je kontinuirano radio sa korisnicima u kampu. Nakon zatvaranja maloljetna lica su smještena u PPC Bira, a punoljetna lica su relocirani u PPC Blažuj u Sarajevu i izbjegli ka kamp Salakovac u Mostaru.

Slika 7. Kamp Vu jak

Izvor: <https://www.google.com/search?q=kamp+vu%C4%8Djak&coq=kamp+vu%C4%8Djak&aqs=chrome..69i57j0i546l3.98324575j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8#imgrc=80uKEtwTX5v70M> (pristupljeno 06. april 2023. godine)

11.4. Privremeni prihvatanje centar Lipa

Gradsko vijeće Bihać je u novembru 2019. dalo saglasnost na lokaciju Lipa za migrantsko naselje privremenog tipa sa 1106 kontejnera kao hitni odgovor na migrantsku krizu s ciljem zbrinjavanja osoba u pokretu – muškaraca samaca, te rastere enja centra grada. U dokumentu koji je tada objavljen kamp Lipa se sastojao od 728 kontejnereja za stanovanje migranata, 225 sanitarna, 126 administrativnih kontejnera za policiju, Crveni križ, medicinare, prostor za registraciju, NVO i medije, te centralnu kuhinju sa trepazrijom. Predviđen je i prostor za zabavu i edukaciju i rekreaciju. Kamp pokriva 83.000 kvadratnih metara. Kampom je upravljala Služba za poslove sa strancima BiH u saradnji sa IOM-om. U kampu je takođe predviđen poseban prostor za maloljetnike bez pratnje, koji su nakon zatvaranja PPC Bora i nemoguće smještanja maloljetnika bez pratnje u PPC Bori i smješteni u PPC Lipa. Staratelj je bio prisutan prilikom smještanja maloljetnika u PPC Lipa, te osigurao pružanje svih servisa i usluga kao što su: smještaj, toalet, hrana, liječnička pomoć, te prostor za društvene aktivnosti. Kako kamp Lipa nije bio spremjan za zimu, Ministarstvo sigurnosti BiH je tražilo od grada Bihaća da se ponovno otvori kamp Bira, što su lokalne vlasti odbile, pa je

IOM povukao svoje zaposlenike iz PPC Lipa. Nakon toga je u kampu Lipa izbio požar u kojem su izgorili šatori i kontejneri u kojima su boravili migranti. Maloljetnici bez pratnje su smješteni u privremeno prihvatanje centar Ušivak u Sarajevu i u MFS Emmaus. Reakcija nadležnih institucija na navedeno stanje bila je da su na zahtjev Ministarstva sigurnosti BiH prema Ministarstvu odbrane BiH, pripadnici OS BiH dovezli i montirali šatore u PPC Lipa za potrebe smještaja nezbrinutih migranata.

Slika 8. PPC Lipa

Izvor:https://www.glassrpske.com/lat/novosti/vijesti_dana/bolja-situacija-u-kampu-lipa-svi-migranti-u-satorima/346694?fb_comment_id=3724276617686946_3724437031004238(pristupljeno 06. april 2023. godine)

Slika 9. Požar u PPC Lipa

© Dragan Maksimovic/DW

Izvor:<https://www.dw.com/hr/iom-se-povukao-iz-kampa-lipa-a-1359-migranata-je-pod-vedrim-nebom/a-56045359>(pristupljeno 06. april 2023. godine)

etvrti dio

Rezultati istraživanja

Rezultati istraživanja

Podaci dobijeni istraživanjem za potrebe magistarskog rada „Starateljstvo i smještaj maloljetnih osoba koje su strani državljeni na području Grada Bihaća (2018. – 2021. godina)“, prikupljeni su metodom polustruktuiranog intervjuja na namjernom uzorku od 10 ispitanika/različitih profila profesionalaca, primarni je osnovni kriterij bio neophodno znanje i iskustvo u radu sa maloljetnim stranim državljanima bez pratnje. S tim u vezi intervju je proveden sa profesionalcima iz međunarodnih organizacija, Služba za poslove sa strancima – Terenski centar Bihać, JU Centar za socijalni rad Bihać, Ministarstvo unutrašnjih poslova USK-a i KB „Dr. Irfan Ljubijanki“ Bihać.

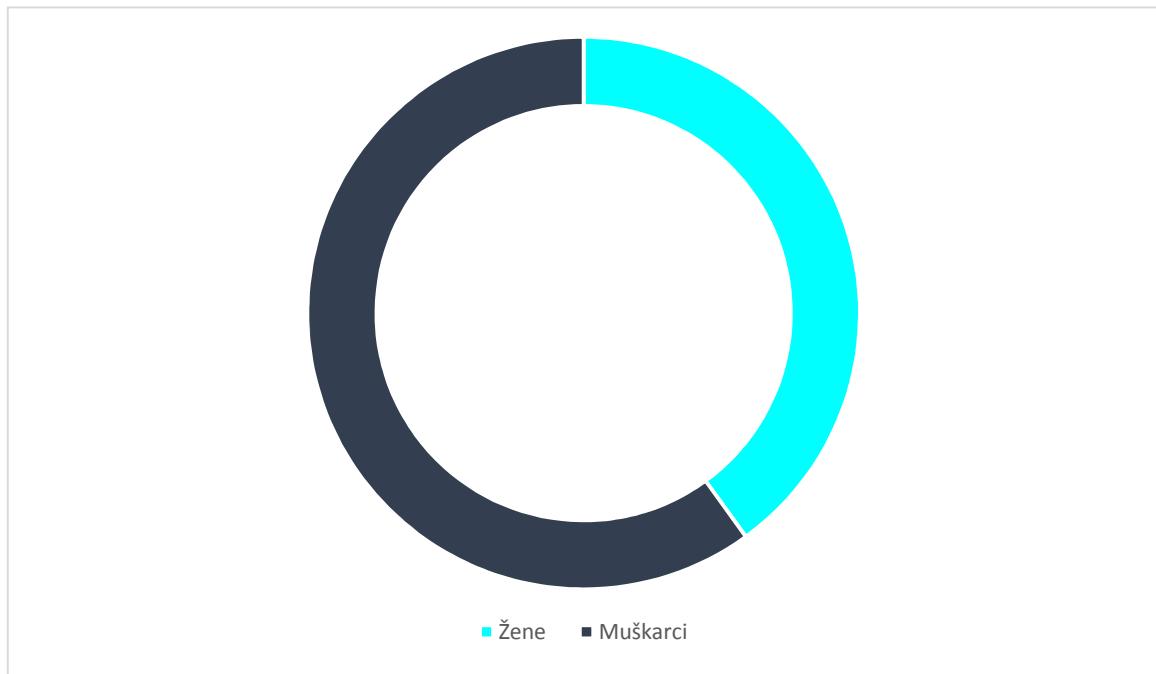
Sa profesionalcima su provedeni usmeni intervjuji u periodu aprila do juna 2023. godine, a trajali su u prosjeku sat do sat i po vremena. Sagovornicima su postavljena sljedeća pitanja:

1. Vaš stav o maloljetnim stranim državljanima bez pratnje?, 2. Sa kojim problemima i izazovima ste se susreli u radu sa maloljetnicima bez pratnje?, 3. Da li su nadležne ustanove adekvatno reagirale na pojavu maloljetnika bez pratnje?, 4. Vaše mišljenje o međusektorskoj saradnji ustanova?, 5. S obzirom na Vaše iskustvo šta mislite da li postoji bolji način zaštite najboljeg interesa maloljetnika bez pratnje, od onog koji je primjenjivan u USK?

Uzorak istraživanja inačica 10 ispitanika – stručnjaka koji su na terenu radili sa maloljetnim stranim državljanima bez pratnje. Svaki od 10 zaposlenika bio je neposredno angažovan u radu sa maloljetnim migrantima, gdje je u okviru svojih nadležnosti, odnosno institucije/organizacije koja je aktivno učestvovala u pružanju pomoći i navedenoj skupini migrantske populacije. Tako su u usmenom intervjuu učestvovala dva profesionalca ispred međunarodne organizacije Save the Children voditelj humanitarnog odgovora i Child Protection Officer – CPO. Ispred JU Centra za socijalni rad Bihać su dva ispitanika, pravnica i socijalna radnica koje su aktivno radile sa maloljetnicima bez pratnje, kako administrativni tako i terenski posao. Jedan od ispitanika je i inspektor Službe za poslove sa strancima – Terenski centar Bihać i inspektor Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona. Ispred Kantonalne bolnice „Dr. Irfan Ljubijanki“ Bihać intervjuisana je defektologinja koja je bila angažovana pri svakom prijemu maloljetnika bez pratnje. U Udruženju Vaša prava BiH intervjuisani su pravnik, a ispred međunarodne organizacije World Vision intervjuisani su protection coordinator i staratelj koji su direktno na terenu radili sa navedenom populacijom.

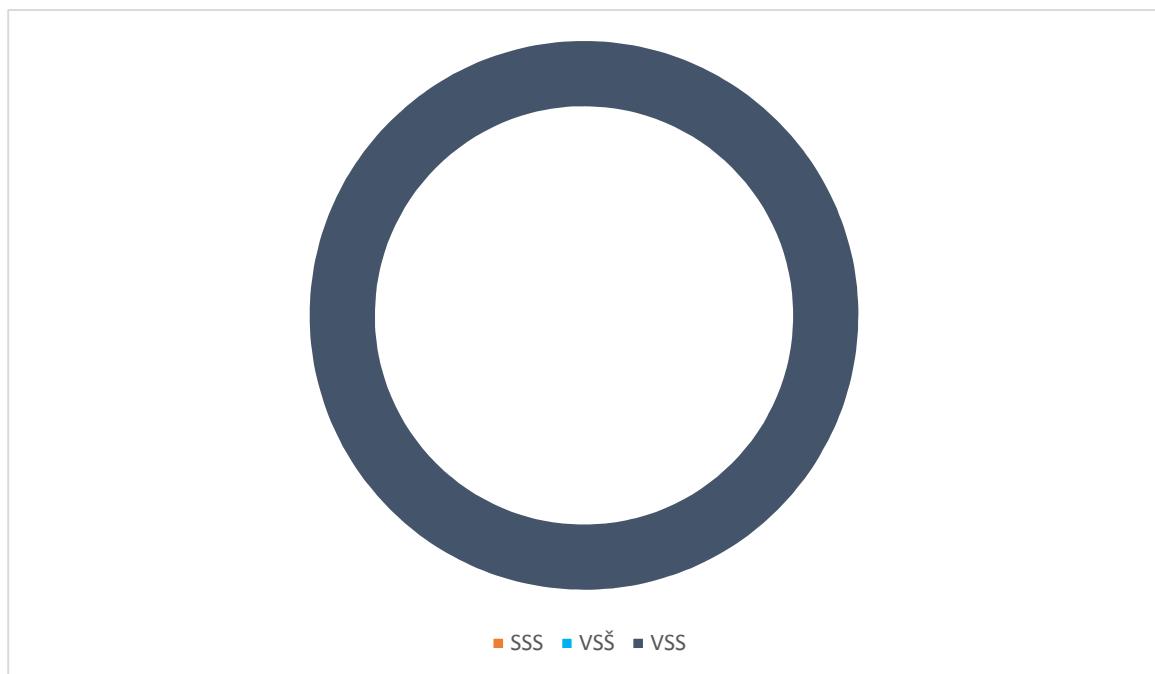
a) Sociodemografski podaci o ispitanicima

Grafikon br. 9: Struktura ispitanika u odnosu na spol

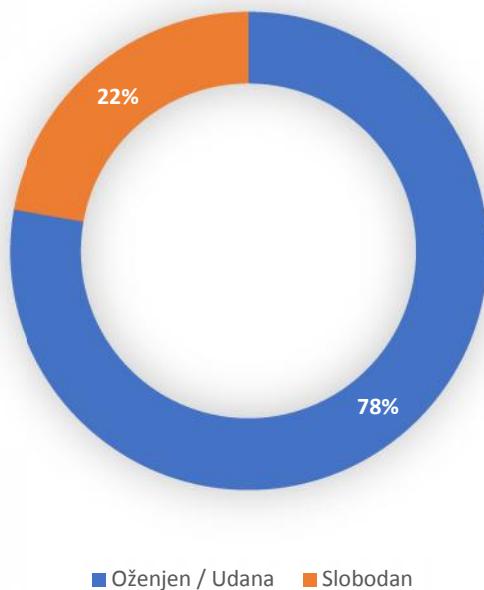
Podaci prezentirani u grafikonu broj 9 pokazuju da je veći broj ispitanika muškog spola. Od ukupno 10 ispitanika, šest njih je muškog spola, a petri ispitanika su ženskog spola.

Grafikon br. 10: Struktura ispitanika u odnosu na nivo obrazovanosti

U grafikonu broj 10 može se vidjeti da svih deset ispitanika su visoko obrazovani.

Grafikon br. 11: Struktura ispitanika u odnosu na bra ni status

Podaci prezentirani u grafikonu broj 11. pokazuju da je osam ispitanika, odnosno, prema podacima iz grafikona 78% njih oženjeno/udato, dok je dvoje ispitanika, 22% njih, slobodnog bra nog statusa.

b) Stavovi ispitanika

Tabela br. 5: Stav ispitanika o maljetnicima bez pratnje

PITANJE	STAV ISPITANIKA
Vaš stav o maloljetnim stranim državljanima bez pratnje?	<ul style="list-style-type: none"> - kategorija maloljetnika koja je izložena raznim rizicima i kojima je potrebna stalna briga i zaštita, - prema njima treba postupati kao i prema svoj ostaloj djeci, - posebno ranjiva kategorija koja je izbjegla iz svojih država, ve inom iz ekonomskih razloga, - ranjiva kategorija kod kojih je jako bitno uoiti njihove potrebe, - skupina koja zahtjeva podršku i pomoć, osjećaju se napušteno i izolirano što ostavlja trajne posljedice na njihovo mentalno zdravlje i opšte dobro, - najugroženija kategorija, zanemareni su, nemaju osnovna prava - posebno ranjiva grupa djece istraumatizirana dugim putovanjem na kojem su izloženi brojnim rizicima opasnim po njihovo zdravlje i život, - najpodložnija RZN-u i raznim drugim oblicima zlostavljanja

Svi ispitanici su stava da su maloljetnici bez pratnje kategorija lica koja se suočavaju sa jedinstvenim izazovima na svom putovanju do zemlje odredišta, da su isti izloženi raznim rizicima, ranjiva su kategorija i da njihova prava i interes treba prioritetno zaštititi.

„Djeca bez pratnje i razdvojena djeca suočavaju sa jedinstvenim izazovima i zahtjevaju podršku i pomoć. Ova djeca su i prije odluke o putovanju suočavaju sa traumatskim situacijama u zemljama iz kojih dolaze, kao što je rat, prirodne katastrofe ili progoni, te vojni tom i injenicom, ona su u potrebi za zaštitom. S druge strane, djeca se

tokom ovog putovanja osje aju napušteno i izolirano što ostavlja trajne posljedice na njihovo mentalno zdravlje i opšte dobro.Treba imati na umu da je neophodno prepoznati da nije svako dijete isto i da je svaka situacija jedinstvena i na taj na in pristupati a kako bi bili sigurni da su sve potrebe djece obuhva ene i da je pružena podrška bila adekvatna.

Sva djeca, bez obzira na okolnosti, imaju pravo i zasluzuju da ih se tretira sa poštovanjem i uvažavanjem te da im se pruže jednake prilike koje e im omogu iti nastavak vo enja normalnog života uz jednake šanse za li ni prosperitet.“ (*Voditelj humanitarnog odgovora - Save the Children*)

„Kao dugogodišnji radnik Centra za socijalni rad stava sam da prema maloljetnicima bez pratnje treba postupati kao i prema svoj ostaloj djeci uzimaju i u obzir pozitivne zakonske propise i me unarodne pravne standarde a naro ito odredbe konvencije o pravima djeteta.“ (*Pravnica CSR Biha*)

„Radi se o posebno ranjivoj kategoriji lica koja su izbjegla iz svojih država. Ve inom je to iz ekonomskih razloga i jer imaju rodbinu u zapadnim zemljama. Obi no ih roditelji šalju na takav put. Takvoj kategoriji je potrebna posebna zaštita, zbrinjavanje i smještaj.“ (*Inspektor Službe za poslove sa strancima – Terenski centar Biha*)

Tabela br. 6: Stav ispitanika o problemima i izazovima u radu sa maloljetnicima

PITANJE	STAV ISPITANIKA
Sa kojim problemima i izazovima ste se susreli u radu sa maloljetnicima bez pratnje?	<ul style="list-style-type: none"> - identifikacija i pronalaženje djece bez pratnje tokom njihovog putovanja, - pronalaženje adekvatnog na ina pružanja pomo i istima obzirom na vrstu traume kroz koju su prošli, - jezi na barijera, - ograni en broj smještajnih kapaciteta, - nedovoljni kapaciteti institucija, - ograni ena finacijska sredstva, - stvarna dob lica koje tvrdi da je maloljetnik, - neposjedovanje li nih dokumenata - veliki broj djece, mali broj stru nih radnika,

	<ul style="list-style-type: none"> - plaćanje troškova za pružene bolnike usluge, - konstantno kretanje maloljetnika i mali period zadržavanja na jednoj adresi
--	---

S ispitanicima se razgovaralo o problemima i izazovima u radu sa maloljetnicima bez pratnje. Isti su kao najveće probleme izdvojili veliki priliv i kratko zadržavanje maloljetnika u privremeno prihvatnim centrima, jezičku barijeru i kulturološke razlike.

„Radi se o izazovima i poteškoćama koje se međusobno isprepliću, u smislu da su izazovi i poteškoće s kojima se susreću sve individue u radu sa maloljetnicima bez pratnje u direktnoj korelaciji sa izazovima i poteškoćama sa kojima se svakodnevno susreću i sami maloljetnici. Izazov u radu sa djećom bez pratnje bio je ustvari velik broj takve djece stacioniran na jednom mestu, a premalen broj osoblja koje je direktno radiло na pružanju usluga maloljetnicima. Izazov/poteškoća u predstavljaljala je injenica da se radiło o svakodnevnom prilivu ogromnog broja maloljetnika bez pratnje koji dolaze iz različitih kulturoloških sfera, u smislu druga jezika, običaja, jezika i razumijevanja stvari i istovremenom nedostatku dovoljnog broja kulturoloških medijatora (prevodioca) na terenu. Tako je, povremena nezainteresiranost drugih organizacija unutar kampova, odnosno njihova nesenzibilnost za rad sa vulnerabilnom kategorijom, kao što su maloljetnici bez pratnje, predstavljala je dodatni izazov. Još jedan od izazova u radu sa djećom bilo je obrazovanje, odnosno kreativne radionice u kojima bi kroz igru pokazali svoje vještine i afinitete. Bilo je slučajeva kada maloljetnik nije imao osnovne potrepštine kao što je odjeća ili obuća, a od takvih se očekivalo da uči, obrazuju se i učestvuju u svakodnevnim aktivnostima unutar kampa.“

Pitanje toaleta, tople vode, prostora za sport i rekreaciju, nedovoljnog prirodnog svjetla, karantene/izolacije, sve su problemi s kojima su se suočavali maloljetnici bez pratnje, a koji su se reflektirali i na uposlenike koji su direktno radiли sa maloljetnicima bez pratnje. „CPO (Save the Children-a)

„U radu sa maloljetnicima bez pratnje smo se susreli sa djećom koja su doživjela velike traume. Problem je predstavljač i smještaj djece s obzirom da ni dan danas ne postoji specijalizirana ustanova za njihov smještaj. Tako je, izazov je raditi kada imate priliv velikog broja djece a mali broj stručnih radnika koji bi bili imenovani za staratelja.“ (Pravnica CSR Bihać)

„Najve i problemi i izazovi u radu sa maloljetnicima su bili na po etku migrantske krize kada nije bio uhodan sistem i nije bilo kampova za smještaj istih. Tako er, Služba za poslove sa strancima – TC Biha i JU centar za socijalni rad Biha su bili malo kapacitirani u ljudskom i financijskom smislu. Uz postoje e jezi ne barijere i kulturološke razli itosti teško je raditi s esto nepovjerljivom i djecom koja ne e da sara uju, jer im je cilj odlazak u jednu od zapadnih zemalja Evropske unije. Tako er, jako je teško odrediti stvarnu dob lica. Mi u službi moramo postupati po njihovoj li noj izjavi i na osnovu toga im izdati Potvrdu o iskazanoj namjeri podnošenja zahtjeva za azil, a na osnovu koje onda postupaju sve ostale institucije i me unarodne organizacije. Oni dolaze iz razli itih podru ja i podneblja, te je jako teško na osnovu fizi kog izgleda ocjeniti da li je lice maloljetno ili punoljetno.“ (*Inspektor službe za poslove sa strancima – Terenski centar Biha*)

„Suzdržanost u komunikaciji pogoršana zbog jezi kih barijera. Nedovoljno iskusni kulturološki medijator esto dovede do dodatnih komplikacija koje budu nazadne u radu sa korisnikom.“ (*Protection coordinator World Vision-a*)

Tabela br. 7: Stav ispitanika na reagovanje ustanova/institucija

PITANJE	STAV ISPITANIKA
Da li su nadležne ustanove adekvatno reagirale na pojavu maloljetnika bez pratnje?	<ul style="list-style-type: none"> - reagirale su adekvatno u skladu sa uvjetima u kojima su se našli, - u inile su odre ene korake i napore koji nisu bili dovoljni za potpuno zadovoljavanje potreba maloljetnika, - svi su reagirali u skladu sa svojim mogu nostima, - pojedine ustanove su uložile zna ajan trud, ali se trebalo u veoj mjeri poraditi na kvaliteti smještaja, - CSR Biha je bezrezervno pružao podršku humanitarnim organizacijama na terenu

Na pitanje da li su nadležne ustanove adekvatno reagirale na pojavu maloljetnika bez pratnje ispitanici su ve inom bili istog stava da, bez obzira što su svi akteri na terenu bili nespremni za pojavu velikog broja maloljetnika, reagirali su adekvatno u datoj situaciji.

„Smatram da su nadležne ustanove u okvirima svojih nadležnosti adekvatno reagovale na pojavu velikog broja maloljetnika bez pravnje, te su u skladu s meunarodnim zakonima i postoje im doma im zakonodavstvom pristupili svim slučajevima zbrinjavanja maloljetnika bez pravnje.“ (*Inspektor MUP USK-a*)

„S obzirom na pojavu velikog broja lica u određenom periodu na našim prostorima, smatram da su pojedine ustanove uložile znatan trud u identificiranju ove kategorije osoba, ali se trebalo u većoj mjeri poraditi na kvaliteti smještaja za ove osobe, posebno u vremenu masovnog priliva maloljetnika bez pravnje. U tim slučajevima sam stava da je za tu kategoriju lica potreban odvojen smještaj, s obzirom na utjecaj i eksploraciju od strane odraslih osoba.“ (*Pravnik udruženja „Vaša prava BiH“*)

„Kada je u pitanju reagovanje nadležnih ustanova smatram da na onako velik prliv maloljetnika u relativno kratkom roku, isti nisu mogli reagovati ništa bolje od onog kako su reagovali. Smatram da je bilo propusta, zbog nepoznavanja propisa od strane uposlenika organizacija, esto je reakcija na pojedine probleme bila spora.“ (*Staratelj ispred World Vision-a*)

„Rad sa maloljetnicima bez pravnje je stalno bio pod nadzorom Centra za socijalni rad Bihać koji je bezrezervno pružao podršku humanitarnim organizacijama na terenu u vidu podrške staratelja 24 sata i ostalih potrebnih servisa.“ (*Protection coordinator World Vision-a*)

Tabela br. 8: Stav ispitanika o međusektorskoj saradnji ustanova

PITANJE	STAV ISPITANIKA
Vaše mišljenje o međusektorskoj saradnji ustanova?	<ul style="list-style-type: none"> - međusektorska saradnja je bila veliki izazov, - postojala su određena neslaganja između državnih i lokalnih vlasti, - udružene su snage vladinog i nevladinog sektora, - saradnja je bila na zadovoljavajućem nivou, - zavisila je od spremnosti na saradnju osobe sa kojom kontaktiramo u datom momentu, - jako je bitno da postoji konkretan i

	<p>jednostavan referalni mehanizam,</p> <ul style="list-style-type: none"> - stručnjaci trebaju biti educirani kako bi se popstigla dobit od multidisciplinarnog pristupa, - zaseban institucionalni pristup je esto dovodio do nepotrebnih komplikacija na terenu prilikom pružanja usluga korisnicima
--	---

Na pitanja o međusektorskoj saradnji ustanova stav većine ispitanika je da su nadležne ustanove na području USK-a, narođeno to na području grada Bihaća, reagirale adekvatno u skladu s uvjetima u kojima su se našli, da je dobra međusektorska saradnja najviše pomogla u prevazilaženju izazova u kojima su se svi akteri na terenu našli.

„Međusektorska saradnja institucija u Bosni i Hercegovini tokom migrantske krize je bio veliki izazov obzirom da ovo pitanje uključuje različite sektore koji učestvuju u procesu zaštite a od velike su važnosti za efikasno upravljanje i pružanje odgovora na krizu.

Postojale su odredene prepreke na ovom putu a one su uzrokovane nedostatkom ili nedovoljnim sudjelovanjem centralne vlasti koja bi trebala biti vodilja procesa upravljanja migrantskom krizom u Bosni i Hercegovini. Ovaj nedostatak se osjetio u procesu koordinacije i saradnje različitih vladinih agencija i institucija. Dalje, postojala su i odredene neslaganja između državnih i lokalnih vlasti. Ova neslaganja su uticala na međusektorskiju saradnju i otežalo razvoj i implementaciju odgovora na krizu. Međutim, uprkos ovim izazovima, ujedinjeni su odredeni napor u procesu promocije međusektorske saradnje u Bosni i Hercegovini udruživanjem snaga vladinog i nevladinog sektora sa međunarodnim organizacijama te zajednicom djelovanjem su različite državne agencije i institucije stavljenе za jedan stol i uspostavljena je komunikacija i koordinacija pojedinih aktivnosti usmjerene na pružanje adekvatnog odgovora na krizu.“ (*Voditelj humanitarnog odgovora - Save the Children*)

„Smatram da stručnjaci trebaju biti educirani kako bi se mogla postići i dobit od multidisciplinarnog pristupa u zaštiti dobrobiti svakog djeteta pa tako i maloljetnika bez pratnje. Naišli smo na razne probleme koje smo rješavali u hodu, tako da mislim da nam je saradnja odlična obzirom na ujedinicu da smo svi bili nespremni na prliv velikog broja maloljetnika bez pratnje.“ (*Inspektor MUP USK-a*)

„Kada se radi o saradnji s drugim ustanovama ona je bila raznolika i zavisila je od spremnosti na saradnju osobe sa kojom kontaktiramo u datom momentu. Uzimajući u obzir da

se migrantska populacija nalazi na podruju našeg kantona duži niz godina i da smo sa pojedincima pri razliitim ustanovama ostvarili jako dobru saradnju, nastojimo sa istima biti u kontaktu u svakom narednom sluaju.“ (*Defektolog KB „Dr. Irfan Ljubijanki“ Bihača*)

„Mislim da je sektorska saradnja bila relativno zadovoljavajuća. Odnos i saradnja Centra za socijalni rad sa ostalim akterima na terenu je bila odlična, stvari su na terenu funkcionalne i učinkovite ili smo u hodu.“ (*Staratelj ispred World Vision*)

Tabela broj 9: Prijedlog promjena u radu sa maloljetnicima

PITANJE	STAV ISPITANIKA
S obzirom na Vaše iskustvo, šta mislite da li postoji bolji način zaštite najboljeg interesa maloljetnika bez pratnje, od ovog koji je primjenjivan u USK?	<ul style="list-style-type: none"> - pri radu sa maloljetnicima bez pratnje stalno se pojavljuju novi izazovi, - bolja koordinacija prilikom procesa identifikacije po dolasku maloljetnika, - ubrzati proces pristupa pravnoj zaštiti, - omogućiti avanje trenutnog i bezuslovnog pristupa sigurnom smještaju, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i drugim servisima, - educiranje osoba koje rade sa maloljetnicima, - da svi pružaoci usluga budu upoznati sa svojim obavezama, - hitnost i prioritet u postupanju, - dobra komunikacija između institucija i organizacija

Sa ispitanicima se razgovaralo o prijedlogu promjena i poboljšanju pružanja usluga i zaštite maloljetnika bez pratnje. Isti su stava da uvek postoji bolji način zaštite ove populacije, ali da je to u uslovima u kojima se našao grad Bihać nemoguće izvesti. To je razlog jer se maloljetnici zadržavaju veoma kratko na području grada, u injeni individualni plan zaštite se ne uspijeva pratiti zbog odlazaka djece prema zemljama odredišta. Smatraju da je važno da svi pružaoci usluga budu upoznati sa svojim nadležnostima i obavezama na terenu jer je to u koncu nici dovesti do poboljšanja usluga maloljetnicima bez pratnje.

„Naravno da postoji bolji način da se zaštiti najbolji interes maloljetnih stranih državljana bez pratnje, međutim u uvjetima velikog priliva, te brzih odlazaka i kratkog zadržavanja, ni države koje su ekonomski stabilnije i kod kojih nadležnost za zaštitu maloljetnika bez pratnje je na nivou državnih ustanova, tako da ne uspjevaju da ponude bolje usluge u cilju zaštite najboljeg interesa. Najčešće u injeni individualni plan zaštite se ne uspjeva pratiti zbog odlazaka djece prema zemljama odredišta.“ (*Pravnica CSR Bihać*)

„Uvijek postoji način za unaprijeđenje svakog sistema, pa tako i sistema zaštite maloljetnika bez pratnje. Teško je funkcionisati i odraditi posao prema svakom pojedincu kako treba kada u kampu u isto vrijeme imaš 500 maloljetnika, iz različitih zemalja projekta, neke od zemalja su u sukobu, te sa jezikim barijerama i kulturno-geografskim razlikama. Sada je uhodan sistem, broj maloljetnika bez pratnje je znatno manji, i mogu reći da stvari sad funkcionišu bez problema.“ (*Inspektor Službe za poslove sa strancima – TC Bihać*)

„Pored osiguravanja zakonskog staratelja maloljetnicima bez pratnje, osiguranja smještaja, mislim da bi trebalo više pokušavati spajanje maloljetnika sa porodicom, te da je potrebno bolje osposobljavanje osoba koje rade sa djecom bez pratnje. Smatram da su zakoni koji regulišu ovu oblast vrlo dobri i da se u svakom slučaju trebaju sistematski primjenjivati i usavršavati.“ (*Inspektor MUP USK-a*)

„Najbolji način da se zaštite ova lica smatram da se sublimira ovo što je navedeno u prethodnim odgovorima, a to je prije svega hitnost i prioritet u postupanju, kako u postupku azila, tako i u stvaranju sigurnog okruženja i izgradnji uzajamnog povjerenja kod ovih lica, te oklanjanju bilo kojih drugih štetnih uticaja. Tako da, omogućiti pristup obrazovanju, što smatram da je bitan segment pružanja asistencije ovim licima.“ (*Pravnik Udruženja „Vaša prava BiH“*)

c) Statistički pokazatelji o pruženim uslugama i vrstama izrečenih mjera maloljetnicima bez pratnje na području grada Bihaća (2019 – 2021)

Tabela br. 10: Vrste i broj usluga Save the Children – a (2019 – 2021)

Pružene usluge	Broj djece
Usluge mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške	5486 (podatak može uključivati i potencijalno duplo brojanje)
Formalno i neformalno obrazovanje – strukovno obrazovanje (frizer, kuhanje, elektroinstalater, IT tehničar)	400

Podaci prilazani u tabeli broj 10 pokazuju da je veliki broj maloljetnika bez pratnje koristio usluge mentalnog zdravlja. To potkrijepljuje navode da ta skupina djece tokom putovanja od zemlje porijekla do zemlje odredišta, se suočava sa raznim traumama koje kasnije utiču na njihovo normalno funkcionisanje. U periodu od tri godine ak 5486 lica je koristilo usluge mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške. Ukoliko se uzme u obzir da podatak može uključiti i potencijalno brojanje, to je opet 2743 maloljetnika koja su koristila navedene usluge. Ako uzmemo u obzir injenicu da se maloljetnici zadržavaju u kampu relativno kratko vrijeme, na osnovu podataka do kojih se došlo istraživanjem, veliki je uspjeh ospozobljenih 400 maloljetnika za neko od strukovnih zanimanja.

Tabela br. 11: Krivi na djela po injena od strane maloljetnika bez pratnje u odnosu na spolnu strukturu po inioca (2019 – 2021)

Broj po injenih krivi nih djela	30	
Broj maloljetnika koji su po inili krivi na djela	Muško	Žensko
	23	0

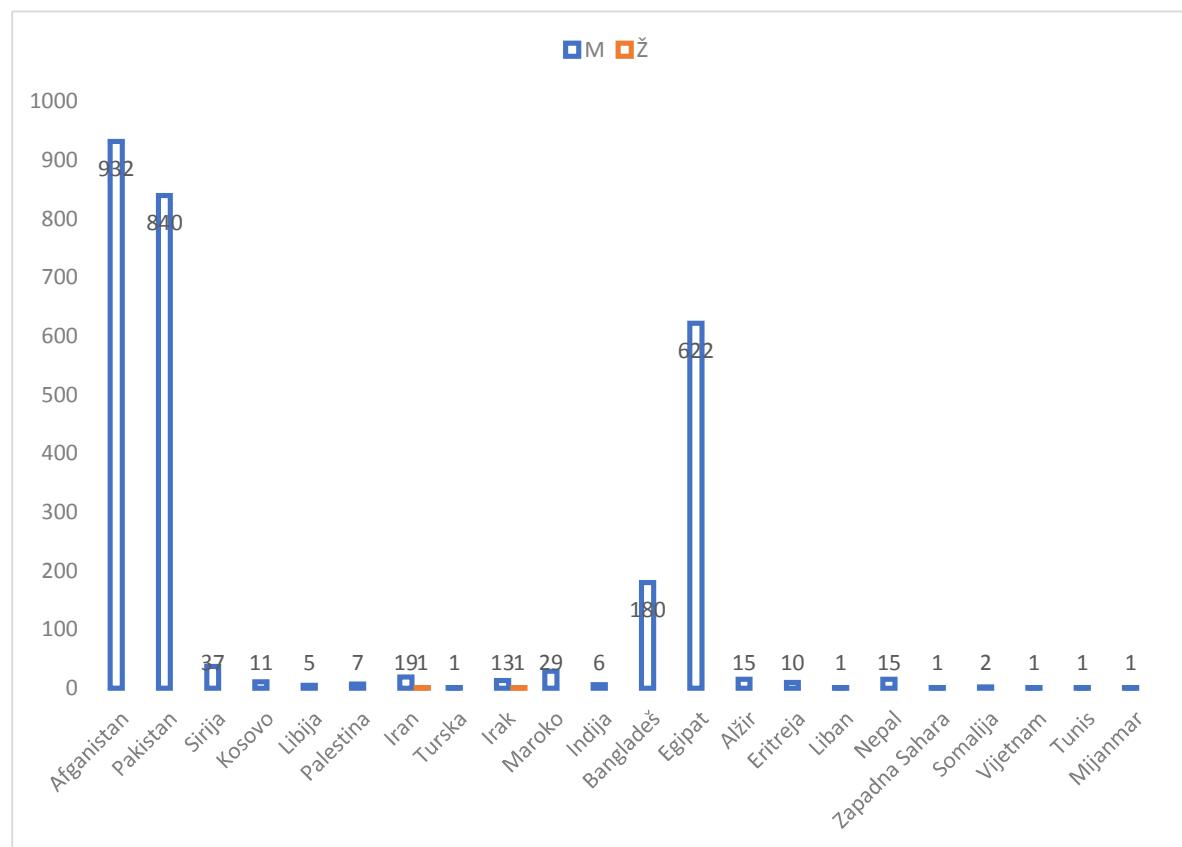
U tabeli broj 11 su prikazani podaci o krivim djelima koja su po inili maloljetnici bez pratnje. Svi po inioci, njih 23, su muškog spola. Broj po injenih krivi nih djela je 30, što znači da su neki od maloljetnika bez pratnje po inili krivi no djelo više puta. Samo jedan od njih je boravio u Kazneno – popravnom zavodu „Luke“ u Bihaću u trajanju od mjesec dana, koliko se vodio postupak pred Općinskim sudom u Bihaću. Isti je pravomočno osuđen, te mu je izrečena mjera obaveznog liječenja na UKC Sarajevo.

Tabela br. 12: Izrečene mjere prema maloljetnicima od strane Službe za poslove sa strancima u odnosu na spol (2019 – 2021)

Izrečene mjere	Muško	Žensko
Mjera nadzora	12	0
Mjera protjerivanja	2	0

Navedeni podaci u tabeli broj 12 pokazuju da je Služba za poslove sa strancima izrekla dvanaest mjera nadzora i dvije mjere protjerivanja za maloljetne strane državljanе bez pravnje. Oni kojima je izre ena mjera nadzora su boravili u PPC Bira i PPC Bori i, te su bili pod nadzorom Službe za poslove sa strancima i CSR Biha . Dvojica maloljetnika kojima je izre ena mjera protjerivanja su u pratnji staratelja preba ena u Imigracioni centar u Sarajevu odakle su deportovani u zemlju porijekla.

Grafikon br. 12: Broj maloljetnika bez pravnje koji su stavljeni pod starateljstvo u odnosu na državu porijekla i spolnu strukturu (2018 – 2021)

Podaci prikazani u grafikonu broj 12 pokazuju da je u periodu od etiri godine CSR Biha imenovao staratelja za ukupno 2751 maloljetnika bez pravnje iz dvadeset i dvije razliite zemlje. Od navedenog broja njih 2749 je muškog spola dok su ženskog spola bile samo dvije maloljetnice. Zemlje porijekla ove dvije maloljetnice su Iran i Irak. Smatra se da je broj maloljetnica bez pravnje bio mnogo veći ali su iste tokom putovanja stupale u vanbra ne zajednice kako bi bile „sigurnije“ na svom putovanju, te nisu evidentirane kao maloljetnice bez pravnje. Najveći broj maloljetnika je dolazio iz Afganistana, njih 932, zatim iz Pakistana 840 a potom iz Egipta 622.

Tabela br. 13: Broj maloljetnika bez pravnje koji su podnijeli zahtjev za azil u odnosu na zemlju porjekla i spol (2018 – 2021)

RB.	Zemlja porjekla	Muško	Žensko
1.	Afganistan	12	0
2.	Pakistan	15	0
3.	Indija	1	0
4.	Egipat	1	0
Ukupno:		29	0

U tabeli broj 13 prikazani su podaci o maloljetnicima koji su podnijeli zahtjev za azil Ministarstvu sigurnosti BiH. Ukupno podnešenih zahtjeva je 29 iz etiri različite zemlje. Najviše podnešenih zahtjeva je bio od strane maloljetnika iz Pakistana i Afganistana. Obzirom da nije bilo nikakvog odgovora, uposlenici Udruženja „Vaša prava BiH“ za 29 lica uputili su Ministarstvu sigurnosti BiH, sektor za azil, zahtjev za zaprimanje zahtjeva za azil i obavljanje postupka registracije, odnosno zahtjev da nadležni organ i zvani no zaprimi zahtjev za azil imenovanih i započne proceduru. Od ukupnog broja Ministarstvo sigurnosti BiH je zaprimilo zahtjev za azil za ukupno 6 maloljetnih stranih državljana bez pravnje.

Zaključna razmatranja

Ključni cilj i svrha magistarskog rada „Starateljstvo i smještaj maloljetnih osoba koje su strani državljeni na području Grada Bihaća (2018. – 2021. godina)“ bili su da se što je moguće u većoj mjeri istraže različiti aspekti fenomena migracija, posebno u dijelu zaštite i brige o djeci i maloljetnicima bez pratnje koja je izrazito ranjivu skupinu u ukupnoj populaciji migranata. Većina literature o migraciji usredotočena je na odrasle i rijetko se govori o migracijama iz perspektive maloljetnika bez pratnje, iako je fenomen maloljetnika bez pratnje sve više prisutan, posebno u zadnjih par godina kad je u pitanju Balkanska ruta. U ovom kontekstu, migracijska kriza koja je od početka 2018. godine pogodila BiH, a koju karakterizira kontinuirani porast izrazito velikog broja migranata i izbjeglica koji dolaze u BiH, predstavlja naročito izazov za razlike domaće i strane institucije vezane za obezbjeđenje ljudskih i finacijskih resursa. Na tragu navedenog, budući da je najveći broj migranata bio smješten na području USK, problemi izazvani njihovim zbrinjavanjem i obezbjeđenjem neophodnih potreba ostavili su brojne posljedice kako na migrante tako i na sveukupno stanovništvo ovog kantona, ali istovremeno pokazali i svu nemoć i neorganiziranost međunarodnih institucija i institucija vlasti na nivou BiH.

S tim u vezi, migrantska kriza je predstavljala poseban izazov za profesionalni socijalni rad, odnosno CSR Bihać, koji je kao organ starateljstva u posljednjih nekoliko godina, sukladno odredbama KPD i domaćeg zakonodavstva, putem starateljske zaštite obezbijedio poštivanje osnovnih ljudskih prava djeci i maloljetnicima koji su u rizi ane i neizvjesstan put migracija pošli bez pratnje. Svakodnevno se svjedočilo ogromnom prilivu maloljetnika bez pratnje koji dolaze iz različitih kulturno-jezičkih sfera, u smislu drugih običaja, jezika i razumijevanja stvari i istovremenom nedostatku dovoljnog broja prevodioca na terenu. Mukotrpni rad u ovoj oblasti, prije svega su CSR neophodnu pomoć pružile NVO i odgovarajuće međunarodne i domaće institucije na poštivanju i zaštiti ljudskih prava navedene skupine predstavljaju bit ovog magistarskog rada i centar istraživačkog interesa, odnosno istraživanja koje je uz iscrpljenu analizu posebno rada prihvavnih centara na području USK – grada Bihaća, provedeno na uzorku od 10 ispitanika, neposrednih aktera za pružanje zaštite i brige o djeci maloljetnicima bez pratnje.

U istom kontekstu sastavni dio provedenog istraživanja je i odgovarajući statistički pokazatelji dobijeni od različitih institucija i NVO, koji na neki način dopunjaju dobijene podatke i ukupnu sliku stanja u cjelovitijom.

Stoga je, polaze i od svega navedenog, posebno analizom dobijenih pokazatelja, moguće je izvesti sljedeće zaključke:

- centri za socijalni rad imaju ključnu ulogu u pružanju pomoći migrantima, izbjeglicama, azilantima i djeci bez pratnje ili djeci odvojenoj od roditelja ili staratelja, budući da su nadležni za pružanje porodične-pravne zaštite, dječje zaštite, socijalne zaštite i zaštite porodice od nasilja i maloljetnici delikvencije, kao što je uređeno odgovarajućim zakonima,
- nedostatak stručnog kadra zaposlenog u institucijama koje se bavile zaštitom prava djece i maloljetnika bez pratnje otežavao je rad na zaštiti istih,
- ispitivanjem stavova stručnjaka evidentno je da su prepoznati problemi i prioriteti kako bi se na najbolji način zaštitala prava i interesi maloljetnih stranih državljanina bez pratnje dok se nalaze na području USK, odnosno lokalne zajednice Bihać.
- veoma je važno pravovremeno djelovati kada su u pitanju dječaci i maloljetnici bez pratnje, te je međusektorska saradnja svih aktera na terenu od izuzetne važnosti,
- uspješna saradnja stručnjaka ustanova i organa državne službe sa NVO i međunarodnim organizacijama, te odlična koordinacija rukovodioca i zaposlenika centra koji su radili na terenu sa maloljetnicima bez pratnje dovela je do toga da je CSR Bihać prepoznat kao centar u BiH koji je uspješno odgovorio na migrantsku krizu i veliki priliv maloljetnika bez pratnje
- BiH ima razvijeni set zakonskih i podzakonskih aktova koji regulišu prava i obaveze prema dječacima i maloljetnicima bez pratnje,
- evidentna je nužnost educiranja profesionalaca i šire društvene zajednice da bi se razvio senzibilitet prema navedenoj populaciji kako bi se na njih gledalo kao dječaku što oni zapravo jesu,
- potrebno je podizanje svijesti javnosti o pravima djeteta i maloljetnika bez pratnje i ugroženosti ove kategorije.

Bibliografija

a) Knjige, lanci

1. Abramovich V., Cernadas P.C. i Morlachetti A., „The Rights of Children, Youth and Women in the Context of Migration, UNICEF, New York, 2011.
2. „Djeca izbjeglice i migranti – uključujući i djecu bez pravnih i razdvojenih djecu u Bosni i Hercegovini“, MFS Emmaus, Save the Children, SOS Childrens Villages, Unicef, World Vision, 2018.
3. EU acquis and policy documents on the right of the child https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu_en (pristupljeno 7. februar 2023. godine)
4. Europska komisija, Komunikacija komisije Europskom parlamentu i vijeću, „Zaštita djece migranata“, 2017. <https://archive.europa.eu/?p=49050> (pristupljeno 9. februar 2023. godine)
5. Kukoljac i Bajramović, „Djeca u pokretu“, Banja Luka, 2016.
6. Mesić M., „Međunarodne migracije, tokovi i teorije“, Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta, Zagreb, 2002.
7. Mićić A. i Masal G., „Bosna i Hercegovina i izbjeglička kriza u regionu i Europskoj uniji“, Parlamentarna skupština BiH, istraživački sektor, Sarajevo, 2015. <https://www.parlament.ba/Publication/Read/4727?title=bosna-i-hercegovina-i-izbjeglicka-kriza-u-regionu-i-europskoj-uniji-&pageId=0> (pristupljeno 19. februar 2023. godine)
8. Ministarstvo sigurnosti, „Migracioni profil BiH za 2017. godinu“, <https://msb.gov.ba/dokumenti/arhiva/default.aspx?id=16433&langTag=bs-BA> (pristupljeno 15. februar 2023. godine)
9. Ministarstvo sigurnosti, „Migracioni profil za 2018. godinu“, <https://msb.gov.ba/dokumenti/arhiva/default.aspx?id=17484&langTag=bs-BA> (pristupljeno 15. februar 2023. godine)
10. Ministarstvo sigurnosti, „Migracioni profil za 2019. godinu“, <https://msb.gov.ba/dokumenti/arhiva/default.aspx?id=19429&langTag=bs-BA> (pristupljeno 15. februar 2023. godine)
11. Ministarstvo sigurnosti, „Migracioni profil za 2020. godinu“, <https://msb.gov.ba/dokumenti/arhiva/default.aspx?id=20507&langTag=bs-BA> (pristupljeno 15. februar 2023. godine)

12. Ministarstvo sigurnosti, „Migracioni profil za 2021. godinu“, <https://msb.gov.ba/dokumenti/arhiva/default.aspx?id=22057&langTag=bs-BA> (pristupljeno 15. februar 2023. godine)
13. OSCE, „Procjena situacije u vezi sa migrantima i izbjeglicama“, <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/397322.pdf> (pristupljeno 10. februar 2023. godine)
14. Poturkovi M. i drugi, radni dokument „Standardne operativne procedure za postupanje centara za socijalni rad u zaštiti djece migranata i azilanata u Federaciji BiH“, FMRSP i UNICEF, Sarajevo, 2018., str. 5-20
15. „Priručnik o pravima djeteta u evropskom pravu“, Agencija Europske unije za temeljna prava i vijeće Europe, 2015.
16. Reale D., „Away from Home – Protecting and Supporting Children on the Move“, Save the Children UK, 2008.
17. Rizvo S., „Migraciono pravo“, Centar za istraživanje politike suprostavljanja kriminalitetu, CPRC, Sarajevo, 2020., str. 15-30
18. Save the Children, „Refugees and Migrants at the Western Balkans Route - Regional Overview“, 2018. https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/sc_bmdh_data_region_1_overview_july - september 2018_print.pdf/ (pristupljeno 5. mart 2023. godine)
19. Simić J., „Prava migranata – poštovanje univerzalnih ljudskih prava ili pravo na razvoj“, Beograd, 2017.
20. Tralji N. i Bubić S., „Roditeljsko i starateljsko pravo“, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007.
21. UNHCR, reizdanje „Priručnik i smjernice o postupcima i kriterijima za određivanje statusa izbjeglice“, Ženeva, 2011.
22. Vidanović I., „Rečnik socijalnog rada“, Vidanović, 2006., str. 252

b) Domaći zakonski i podzakonski akti

1. Krivični zakon BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21)
2. Porodični zakon FBiH („Službene novine FBiH“, broj 35/05 i 41/05)
3. Pravilnik o ulasku i boravku stranaca („Službeni glasnik BiH“, broj 25/16 i 83/22)
4. Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima, „Službeni glasnik BiH“, 79/16)

5. Pravilnik o pokri u troškova vra anja i stavljanja stranca pod nadzor („Službeni glasnik BiH“ broj 2/09)
6. Pravilnik o centralnoj bazi podataka o strancima („Službeni glasnik BiH“ br. 19/17)
7. Pravilnik o izgledu i sadržaju zahtjeva za izdavanje putne isprave za izbjeglice, putne isprave za osobe bez državljanstva i putnog lista za strance („Službeni glasnik BiH“ broj 41/16)
8. Pravilnik o sadržaju, na inu vo enja i korištenja službenih evidencija o strancima („Službeni glasnik BiH“ broj 51/16)
9. Pravilnik o registriranju biometrijskih karakteristika stranaca („Službeni glasnik BiH“ broj 55/16)
10. Pravilnik o me unarodnoj zaštiti u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 37/09, 85/10 i 63/13 i 11/16)
11. Pravilnik o na inu odre ivanja jedinstvenog mati nog broja stranim državljanima („Službeni glasnik BiH“ br. 39/02 i 2/09)
12. Pravilnik o putnom listu za strance („Službeni glasnik BiH“ broj 65/16)
13. Pravilnik o putnoj ispravi za osobu bez državljanstva („Službeni glasnik BiH“ broj 65/16)
14. Pravilnik o na inu ostvarivanja prava na obrazovanje osoba kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 42/17)
15. Pravilnik o na inu ostvarivanja zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite osoba kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 16/17)
16. Pravilnik o na inu ostvarivanja prava na rad osoba kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ broj 52/17)
17. Pravilnik o na inu ostvarivanja prava na socijalnu zaštitu osoba kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 43/17)
18. Pravilnik o li nom stanju i upisu u mati ne knjige injenica ro enja, vjen anja i smrti lica kojima je priznata me unarodna zaštita u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ broj 54/10)
19. Zakon o azilu („Službeni glasnik BiH“, broj 11/16)
20. Zakon o strancima („Službeni glasnik BiH“, broj 88/15 i 34/21)
21. Zakon o grani noj kontroli („Službeni glasnik BiH“, broj 53/09, 54/10 i 47/14)

c) Međunarodni dokumenti

1. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Rim, 1950.
2. Konvencija o pravnom položaju izbjeglica iz 1951. godine i Protokol o pravnom položaju izbjeglica iz 1967. godine
3. Konvencija o pravima djeteta, Usvojena od Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, 20. novembra 1989. godine
4. Protokol za spremanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom, Palermo, 2000.

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

IZJAVA O autentičnosti rada

Naziv odsjeka i/ili katedre: Odsjek za socijalni radPredmet: Porodično pravo i socijalna zaštita

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADA

Ime i prezime: Lejla HafizovićNaslov rada: Starateljstvo i smještaj maloljetnih osoba koji su strani državljanima na području Grada Bihaća (2018. – 2021. godina)Vrsta rada: Završni magistarski radBroj stranica: 72

Potvrđujem:

- da sam propisala dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjesna univerzitetskih disciplinskih pravila koja se ti uplagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to nazneno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznala prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirala na sve izvore;
- da sam dosljedno navela korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navojem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznala svaku pomoć koju sam dobila pored pomoći i mentorice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum**Potpis**

Sarajevo, _____
